

Om de toekomst van het bos

Auteur: Frank Saris

Het is dinsdag 24 januari

Eenpaarmeisjeshieldenmebijhetbosstaande: hoe kon ik hun mooie bos zo uitkleden? Een paar jaar geleden had ik hun verteld over de betekenis van zo een bos. Daar hadden ze op school nog over verteld. En nu dit. Daar sta je dan met je kijker, op weg om de Gedragscode Bosbeheer te controleren; die bleek namelijk niet goed toegepast, op verschillende punten (diverse telefoontjes van Minne Feenstra die dag). Ga dat maar eens uitleggen aan meisjes die jou zien als hoeder van hun natuur. Het viel ook niet uit te leggen, met achter me de grote Kabouterboom en de Oehoe ergens daarachter. Enigszins filosofisch stelde ik mezelf de vraag wie eigenlijk de hoeder is van onze natuur...

Op dat moment hadden we de gesprekken met het Gelders Landschap, samen met de Gelderse Natuur- Milieufederatie en het IVN al afgerond, met de vaststelling dat ze slechts ten dele onze voorstellen voor een ander bosbeheer willen overnemen en overigens bomen zullen kappen, rekening houdend met de Gedragscode Bosbeheer. Wij zijn goed op de hoogte van wat er zit, mede dankzij de recente inventarisatie door Peter Eekelder. Het door het GLK tot dan toe uitgevoerde onderzoek is naar onze mening niet van het niveau dat verwacht mag worden van een organisatie die voorop hoort te gaan in de natuurbescherming (zie het gebrekkig in kaart brengen van nesten en holen en hun plan om zeldzame Wintereiken en oude eiken en berken te kappen). Alleen maar wijzen naar de uitvoering van de Gedragscode Bosbeheer is niet voldoende: in het belang van een dynamische natuur dient het GLK meer te doen. Maar daarin staan we dus alleen (met

IVN, GMF en Bomenstichting). Het enige dat nu formeel telt, is de Gedragscode Bosbeheer. En die is op cruciale wijze niet goed toegepast, zo is die dag gebleken. Helaas moeten we zelfs besluiten de bewijzen hiervoor goed vast te leggen, immers, gaan we nu de formele 'handhaving' inschakelen? Dan komen we bovendien publiekelijk in conflict met een andere tak van de natuurbescherming. Wie is hier dan de 'winnaar'? Niet een situatie waarop we zitten te wachten, eerder droef stemmend.

In overleg met GLK wordt afgesproken verder werk stil te leggen (afgezien van het uitslepen van de forse hoeveelheid al gekapt hout¹) en nog niet formeel de handhaving in te schakelen, een belangrijk gebaar naar GLK. Als de pers er echter lucht van blijkt te krijgen, gaat het daarna snel. Maar hoe leg je zoiets uit? In een bijzin noem ik zeldzame vogels, met een mogelijk broeden van de Oehoe. En dan blijkt de kop in de krant geboren. Ik blijf benadrukken dat het gaat om de overtredingen van de gedragscode en dat we daarover in gesprek willen met GLK. Zelfs GLK zegt in de pers overvallen te zijn door de Oehoe en de door GLK ingehuurd houthakker vindt de argumenten van de VWG helemaal niets: hij heeft al zijn diploma's en weet best waar de nesten zitten. Aantoonbaar onjuist dus: *vlak achter hem staan twee dode bomen vol spechtengaten, waar omheen ze net verschillende bomen gekapt hadden. Alle beschutting weg. Dit mag niet volgens de Gedragscode Bosbeheer. Honderd meter verder een Sperwernest dat ze over het hoofd gezien hebben het zoveelste). Rode markeringen op de boom ernaast en op zestig bomen binnen*

1 1.200 kuub is afgesproken met de houthakker!

een straal van 5 . (uit ons ooggetuigenverslag, met foto's digitaal vastgelegd). Het lijkt nu alsof de VWG de houthakker zijn brood misgunt. Hier gaat GLK dus opnieuw in de fout: zij hadden moeten toegeven dat de gedragscode door hen (en niet door de houthakker) niet goed is toegepast en dat daarom het werk is stilgelegd. Ik doe zelfs nog een voorzet voor deze communicatie: Aals GLK bij de restauratie van een van haar kastelen op een nie -bekende muurschildering stuit, wordt het werk opgeschort en wordt nader onderzoek gedaan. Precies deze houding zou GLK nu ook dienen in te nemen, als prioritaire hoeder van de natuur in Gelderland.' En verder 'past het de GLK niet om de VWG verwijten te maken over het nu ('pas') doorgeven van het voorkomen van de Oehoe, als broedvogel op de stuwwal.² Dit gegeven was in deze mate van detail niet eerder dan afgelopen weekend bekend (het was voor mij als voorzitter zelfs geheel gehouden). Slechts door ons eigen initiatief zijn de verschillende bronnen hierover bij elkaar gekomen. Na overleg met de bronhouders (die tot voorkort op geheimhouding hadden aangedrongen, vanwege bekende gevallen van stroperij) zijn we hierover hedenochtend pas naar GLK naar buiten gekomen', aldus mijn schrijven van de dag na die dinsdag.

De actuele situatie is onduidelijk: het werk is sti gelegd, in afwachting van ons gesprek komende zomer en van de juiste toepassing van de gedragscode: ik krijg van verschillende kanten foto's toegestuurd van geschokte wandelaars (en(donateurs! van GLK). GLK heeft inmiddels aangegeven het fantastisch te vinden dat de Oehoe zich in haar gebied heeft

gevestigd. We zijn dus benieuwd wat GLK gaat doen om deze soort met een zeer kwetsbare broedplaats hier als broedvogel te behouden. Natuur is immers dynamisch, dat geldt zeker voor de vogels. Willen we hier in het najaar sterk in staan, met gedegen gegevens, dan moet er flink aangepoot worden. We gaan voor 20 ha oerbos, toch? Kunnen we dit voorjaar een inventarisatie laten doen (het moet immers wel betrouwbaar blijven, van alle kwetsbare soorten, roofvogelhorsten, kraaien- eneEksternesten (broedplaats van beschermde Ransuil, Boomvalk), alle holle bomen voor vleermuizen etc.? Het zal blijken dat bij goed onderzoek het aantal beschermde elementen zo hoog is dat er veel minder gekapt mag worden dan wat het GLK op zijn programma had staan. Dit lijkt me een spannende opdracht, ook om bijvoorbeeld de jeugd erbij te betrekken: in het bos met de Kabouterboom, op zoek naar meneer de Uil. Dat kan alleen met een toekomstgericht bosbeheer in de Heerlijkheid Beek

Frank Saris

Geplaagd voorzitter (en overigens donateur voor het leven van GLK).

p.s. ga zelf vooral eens kijken bij de nu gemaakte kapvlakten en vraag je af, wat deze kaalkap met de toekomst van een bos te maken heeft.

² overigens, het rapport van Sovon, over de gedragscode leert dat juist de maanden januari en februari voor de Oehoe kwetsbaar zijn, vanwege de balts en nestbouwperiode.

Algemene Ledenvergadering op maandag 27 maart

Beste leden van Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en omstreken

Op maandag 27 maart vindt de jaarlijkse algemene ledenvergadering van onze vogelwerkgroep plaats. We hopen op een mooie opkomst. We stemmen dit jaar onder meer over:

- Of onze vereniging lid wordt van de Gelderse Milieufederatie. Alex de Meijer van de Gelderse Milieufederatie zal hierover tijdens de vergadering een toelichting geven.
- Of de Mourik eventueel in kleur gedrukt gaat worden en de daarmee samenhangende contributieverhoging.

Datum: maandag 27 maart

Tijd: 20.00 tot 22.30 uur

(Let op: om 20.00 uur sluit de deur, dus zorg ervoor dat je op tijd bent!)

Plaats: Natuurmuseum Nijmegen, Gerard Noodtstraat 121, Nijmegen.

Agenda

1. Opening en vaststellen agenda
2. Vaststellen presentielijst *plus eventuele volmachten.*
Volmachtformulieren zijn te downloaden via de website onder het kopje: De VWG/ALV 2017.
3. Vaststellen notulen ALV 21 maart 2016
4. Jaarverslag 2016 van de Vogelwerkgroep
5. Jaarrekening 2016 plus toelichting van penningmeester
6. Begroting 2017 met alternatieve begroting met contributieverhoging t.b.v. Mourik in kleur.
7. Stemming over:
 - Aansluiting van VWG Nijmegen bij Gelderse Milieufederatie. Alex de Meijer komt dit vanuit de GMF toelichten. Stemming: ja of nee.
 - Verenigingsorgaan De Mourik in kleur drukken. Stemming: ja of nee. Het gevolg van kleurendruk is een noodzakelijke contributieverhoging met 4 euro. Toelichting penningmeester André Nagelhout m.b.t. begroting.
 - Een Big Day zou alleen met de fiets moeten. Er zijn leden die vinden dat we het autorijden moeten beperken en dat we bijvoorbeeld onze Big Day uitsluitend per fiets zouden moeten doen. We willen weten hoe andere vwg'ers hierover denken.
8. Korte pauze 21.15u - 21.30u
9. Gastsprekers na pauze:
 - Gerard Mangus over de ontwikkelingen en de rol van de dit jaar te openen Bastei in de Nijmeegse natuur-/cultuureducatiet in relatie tot de samenwerking met de VWG Nijmegen.
 - Minne Feenstra en Frank Saris over huidige ontwikkelingen in Heerlijkheid Beek en de betrokkenheid van de VWG daarin. Minne geeft zijn kijk op de huidige ontwikkelingen in Heerlijkheid Beek in relatie tot de nieuw gevestigde soort, de middelste bontesSpecht.
 - Bram Ubels doet een oproep voor excursieleiders.
 - Janneke Sindram geeft een toelichting bij op te richten jongerenafdeling en het vaststellen van een naam daarvoor.

Jaarverslag 2016 Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o.

Een actief jaar

Na een mooi jubileumjaar 2015 zou de verwachting kunnen postvatten dat de VWG even een pas op de plaats zou gaan maken. Wel, na de ALV van vorig jaar heeft het nieuwe bestuur in overleg met vele leden de draad weer energiek opgepakt en de blik gericht op de toekomst. Van de vogels wel te verstaan. Dat is immers ook de toekomst van de VWG. Het is tijdens het afgelopen jaar weer erg duidelijk geworden dat alleen het kijken en onderzoeken van vogels niet voldoende is om de kwaliteit in ons werkgebied overeind te houden. De VWG wordt gelukkig bij veel geplande ontwikkelingen betrokken en geraadpleegd. Bovendien zijn er regelmatig activiteiten op de radar, die een wat steviger optreden van de VWG als beschermingsinstrument noodzakelijk maken. Het is dan steeds wel de kunst om vooral die activiteiten bij de kop te nemen, die een grote kans hebben een positief resultaat te scoren. Net zo optimistisch als de meeste vogels. En een beetje vanwege de voorbeeldwerking. Het verbinden van tal van vogelaars in deze regio in beheer-, onderzoek- en educatie-activiteiten om de vogelrijkdom te behouden is iets om bij stil te staan en om trots op te zijn. Chapeau voor alle leden die zich hier vrijwillig en onbaatzuchtig voor inzetten! We staan er bovendien allerminst alleen voor: besloten is om de banden met andere natuurorganisaties weer wat op te warmen, alles ten dienste van de gevederde vrienden.

Excursie en lezingen

De jaaropening in januari met het visueel jaaroverzicht 2015 gepresenteerd door Bram Ubels kon zich verheugen in een grote populariteit. Het lijkt een ijzersterke traditie te worden.

Daarnaast heeft de VWG inmiddels een rijke reeks excursies en andere activiteiten die voor leden toegankelijk zijn. Ook afgelopen jaar is het weer gelukt om hier een vervolg aan te geven. Hieronder een opsomming van die activiteiten.

Op 23 januari vond de jaarlijkse excursie naar Zeeland plaats, georganiseerd door Jos van Oostveen. Vanuit Natuurmuseum Nijmegen vertrokken in januari en februari drie ganzen-excursies naar de Gelders Poort. In februari presenteerde Rob Bos zijn nieuwe film over roofvogels in Spanje in Natuurmuseum Nijmegen en vertelde Minne Feenstra een boeiend verhaal over de Middelste Bonte Specht waarvan hij een broedgeval nauwkeurig had gedocumenteerd. Op initiatief van Paul Gnodde werd in maart de Biesbosch bezocht door een groep VWG'ers.

Ook de traditionele dinsdagavondexcursies (gedurende het voorjaar elke dinsdagavond met de fiets op pad in het werkgebied, meestal vanaf het HD-Gemaal tot het donker de Ooijpolder in) konden zich weer verheugen in de nodige belangstelling.

Van half april tot begin juni vonden in totaal 9 dinsdagavondexcursies plaats welke werden geleid door 7 verschillende excursieleiders. Telkens werd per fiets en eenmaal te voet een gebied in de omgeving van Nijmegen bezocht. Zo werden de Ooijpolder, Millingerwaard, Bemmelse Polder, Liendense Waard en Mulderskop aangedaan. Laatstgenoemde speciaal voor de Nachtzwaluw. De excursies werden over het algemeen goed bezocht. In april nam Johan Thissen een groep vogelaars mee het Reichswald in en vertrok Paul Gnodde met een excursie naar De Hamert. Op 7 mei leidde Louis Geraets de laatste ex-

cursie in de Tongelaar.

Ook vonden er verschillende excursies plaats in de Nationale Vogelweek in mei.

Het is de bedoeling dat deze traditie wordt voortgezet. Tijdens de ALV zal gezocht worden naar mensen die één of meerdere excursies willen begeleiden in het voorjaar van 2017.

Op 8 mei vond de jaarlijkse Big Day plaats waaraan maar liefst 5 teams deelnamen. Het winnende team wist maar liefst 137 soorten waar te nemen.

Paul Gnodde organiseerde in het weekend van 20 t/m 22 mei een kampeerweekend in het Lauwersmeer. Vanwege het succes van zowel het aantal deelnemers als het aantal waargenomen vogelsoorten organiseert Paul komend voorjaar weer een kampeerweekend. In augustus vonden twee excursies plaats op de ringbaan in de Ooijse Graaf. In september en oktober vonden excursies plaats op trektelpost Maldens Vlak (door Sjaak van den Berg) en op trektelpost De Bruuk (Eddy Nieuwstraten).

Tot slot werd in november weer een film van Rob Bos gepresenteerd. Ditmaal met beelden van vogelsoorten die in het najaar en in de winter in de regio waargenomen zijn.

Ruimtelijke ordening

Jordy Houkes heeft in het bestuur de portefeuille Ruimtelijke Ordening (RO). Er is weinig tot geen contact tussen het bestuurslid RO en de Wetlandwacht. Dit moet in de toekomst anders. Helaas heeft een kennismakingsgesprek in 2015 nog geen verbetering opgeleverd.

Samen met regio-informanten probeert het bestuurslid RO de ontwikkelingen in ons werkgebied te volgen en eventueel actie te ondernemen. Het systeem met de regio-in-

formanten werkt echter onvoldoende. Er zijn afgelopen jaar geen onderwerpen aangedragen. Wel heeft Pieter Bruijsten als regio-informant voor Malden/Heumen een binnengekomen vraag met betrekking tot het verbeteren van nestgelegenheden voor uilen en roofvogels in Heumen opgepakt. Inmiddels zijn er diverse nestkasten opgehangen.

Omtrent de Liendense Waard is er een goede samenwerking met het Geldersch Landschap. In februari 2017 vindt er een overleg plaats met alle betrokken (leefbaarheidsgroep, vrijwilligersgroep enz.). Voor de Liendense Waard is er nog steeds sprake van een mogelijke openbare aanbesteding inzake het beheer en onderhoud. In dat kader hebben wij als VWG een zienswijze ingediend op het natuurbeheerplan 2017 van de provincie Gelderland. Dit heeft erin geresulteerd dat de juiste natuurdoeltypen zijn opgenomen en de randvoorwaarden hieromtrent doorwerken naar een eventuele openbare aanbesteding. Het bestuurslid RO blijft de ontwikkeling rondom de openbare aanbesteding nauwlettend volgen. Met het Geldersch Landschap vindt momenteel ook een intensief traject plaats over de kapwerkzaamheden in Heerlijkheid Beek. De VWG heeft tijdens de werkzaamheden diverse overtredingen geconstateerd. Mede n.a.v. media-aandacht zijn de werkzaamheden eind januari stilgelegd.

Er is een nauwe samenwerking met het Brabants Landschap. Zo is het pad naar de vogelkijkhut bij plas 5 van de Kraaijbergse Plassen (KBP) rolstoelvriendelijk gemaakt. De VWG heeft hiervoor een financiële bijdrage geleverd. Ook bij het parkeerverbod, tegen gaan van ongewenste naaktrecreatie, rondom de KBP heeft de VWG een belangrijke rol gespeeld. Daarnaast is er tussen de VWG en het Brabants Landschap afgesproken dat in de toekomst de samenwerking meer wordt opgezocht voor wat betreft de Visdiefvlotten

op plas 5.

Ook zijn er contacten met Staatsbosbeheer. Net als in 2015 is ook in 2016 contact geweest over Visdiefvlotten op bijvoorbeeld de Oude Waal. Helaas heeft de VWG tot op heden geen reactie meer gehad. Op dit moment heeft het bestuurslid RO contact met Staatsbosbeheer over kapwerkzaamheden bij de EVZ van Balgoij.

Er is een goede werkrelatie met diverse gemeenten waaronder Wijchen, Cuijk en Nijmegen. Met de gemeente Beuningen heeft dit jaar geen contact plaatsgevonden.

De VWG voorziet de gemeente Wijchen regelmatig van adviezen (o.a. over verkeerremmende maatregelen Rijswaard Liendense Waard). In het nieuwbouwproject Oostflank zijn onlangs diverse nestgelegenheden aangebracht voor Gierzwaluwen (en vleermuizen). De gemeente is zeer enthousiast en mogelijk gaat ze het ook bij andere nieuwbouwprojecten toepassen. Leuk om te vermelden, is dat de ter compensatie geplaatste Steenuilenkasten bij Hoogeerd in Wijchen dit jaar bezet zijn geweest.

Met de gemeente Cuijk heeft er voornamelijk contact plaatsgevonden over de noodzakelijke handhaving op de KBP (naaktrecreatie) en de vogeileilandjes van plas 7. Ook over het parkeerverbod rondom de KBP en de kunstmatige Oeverzwaluwwand bij plas 7 is er contact geweest. Voor wat betreft dat laatste ging het over de noodzakelijk uitrastering i.v.m. nieuwe mogelijkheden voor recreatie. Tevens zal de gemeente op advies van de VWG snoeiwerkzaamheden uitvoeren bij de vogelkijkschermen van plas 7. Ook kan vermeld worden dat de gemeente Cuijk de VWG om advies heeft gevraagd voor wat betreft het vervangen / ombouwen van de vogelkijkschermen naar een volwaardig vogelkijkhut. Als laatste kan worden aangegeven dat in

maart 2017 een overleg over bovenstaande onderwerpen plaatsvindt tussen de VWG en de gemeente Cuijk.

Er is contact geweest met de gemeente Nijmegen over de aanwezigheid van Steenuilen, Roekenkolonies, Huismussen en Gierzwaluwen. Aanleiding was dat de betreffende ambtenaar van zijn collega bij de gemeente Wijchen had begrepen dat wij de aanwezigheid van deze soorten goed in beeld hadden. De gemeente Nijmegen is daarop van de nodige informatie voorzien.

In 2015 heeft het bestuurslid RO samen met Jochem Kühnen de Heilige Stoel, Homberg en Kraaijenberg geïnventariseerd op nestlocaties van Huismussen en Gierzwaluwen. Talis zou namelijk groot onderhoud gaan uitvoeren aan deze huurwoningen. Inmiddels is dit groot onderhoud begonnen en vindt de noodzakelijke compensatie plaats. Bij elke hoekwoning worden twee nestkasten voor Gierzwaluwen (tevens te gebruiken door Huismussen) gerealiseerd.

De Huiszwaluwtil in Lent zal vanwege het ontbreken van een geschikte locatie niet langer worden gerealiseerd. De ontvangen subsidie van het IJsvogelfonds is in overleg met Vogelbescherming Nederland deels ingezet voor een nieuw project, namelijk Steenuilenkasten in het buitengebied van de gemeente Wijchen. Dit project wordt in samenwerking met de Vereniging Natuur en Milieu Wijchen uitgevoerd. Voor het maken van Steenuilenkasten is de VWG overigens een samenwerking aangegaan met de timmerwerkplaats (mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt) van Pluryn.

Samen met het bestuurslid RO heeft een lid van de VWG een handhavingsverzoek ingediend bij RVO voor wat betreft het ongeschikt maken van een jaarrond beschermd nest van

een Steenuil aan de Persingensestraat. RVO heeft deze melding in behandeling genomen maar heeft vanwege gebrek aan bewijs geen vervolgstappen genomen.

Samen met het bestuurslid RO heeft een lid van de VWG een melding ingediend bij RVO voor wat betreft werkzaamheden bij de ingestorte markthallen van Cuijk. Daar zaten op dat moment namelijk diverse meeuwen te broeden. Naar aanleiding van deze melding zijn de werkzaamheden uitgesteld tot na het broedseizoen.

Het Visdiefvlot van de Liendense Waard voldoet niet aan de juiste eisen. Het vlot zal in 2017 worden aangepast / vervangen door de Agrarische Natuurvereniging Maas en Waal. Leisurelands heeft nabij het aanvoerkanaal van de Mookerplas grootschalige kapwerkzaamheden uitgevoerd. Daarbij is ook een roestplek van Ransuilen verloren gegaan. Samen met het bestuurslid RO heeft een lid van de VWG om opheldering gevraagd bij de gemeente. Nu blijkt dat de werkzaamheden zonder vergunning zijn uitgevoerd zal bij de gemeente en RWS een verzoek tot handhaving worden ingediend.

De VWG heeft samen met IVN Rijk van Nijmegen twee zienswijzen ingediend: tegen zones voor windenergie in het ontwerp streekplan van het Regierungsbezirk Düsseldorf en tegen de aanvraag voor een bouwvergunning (voor Windpark Kranenburg) bij de Kreis Kleef. Naar verwachting zal de Kreis de bouwvergunning binnenkort weigeren. Maar daarmee is Windpark Kranenburg nog niet helemaal van tafel. Het is denkbaar dat Düsseldorf gaat ingrijpen en de bouw van de windtrubines doordrukt. Verder kan de projectontwikkelaar in beroep gaan bij de rechter tegen weigering van de bouwvergunning.

Jeugdbeleid

Janneke is dit jaar begonnen met het opzetten van een jeugdafdeling. Ze is begonnen met het opzetten van een database van leden die interesse hebben en willen helpen, liefst met excursies leiden. Hier staan inmiddels 19 mensen in, maar de lijst groeit nog. Met name Nico van der Poel heeft veel geholpen met het uitbreiden van dit netwerk en met nadenken over een manier van aanpak voor de vervolgstappen. Hij was altijd bereikbaar voor hulpvragen, dank hiervoor.

Er is een apart e-mailadres aangemaakt zodat het losgekoppeld is van de persoon Janneke en er is een stukje voor de website geschreven. Dit is nu nog een voorlopig stukje, maar naarmate er meer excursies zijn geweest, wordt dit uitgebreid. Denk hierbij aan korte excursieverslagen, bijvoorbeeld van kinderen zelf en foto's.

In september was de eerste Landschapsparade. Dit is een dag voor families en gezinnen waarop ze kennis kunnen maken met het landschap. Allerlei groene organisaties zijn hierbij betrokken, zo ook de VWG. In de ochtend was de Ooijse Graaf open, zodat mensen mee konden kijken met het ringen. Janneke was aanwezig om de excursie te 'leiden' zodat de ringers rustig door konden gaan. Hier waren een stuk of 6 kinderen met ouders, de meesten echter onder de 8. Toch zijn er drie e-mailadressen verzameld van ouders met geïnteresseerde kinderen. In de middag was er een excursie, hier kwamen helaas geen kinderen op af.

Er is contact gezocht met de IVN Nijmegen omdat het verstandig leek met lokale natuurorganisaties samen te werken of ten minste enig overleg te hebben. Helaas zijn deze pogingen tot contact vooralsnog niet erg vruchtbaar. Ook is er contact geweest met de buitenschoolse opvang STRUIN, helaas kun-

nen die geen reclame maken voor derden. Daarnaast is er contact geweest met Vogelwacht Uden omdat zij een succesvolle en actieve jeugdclub hebben. Hier is veel van geleerd en veel praktische tips en manieren van aanpak zijn overgenomen. Zoals: leeftijd van 8 tot 15 jaar, 1 keer per maand excursie, 10 excursies per jaar, tijd van 9.00 – 11.30 uur, koekjes verzorgen op excursie. Van de Vogelwacht Uden hebben wij allerlei bestanden gekregen om ons op weg te helpen: standaard persbericht, brief aan de ouders van nieuwe leden, aanmeldingsformulier (dat wij natuurlijk wel aan moeten passen) en een voorbeeldjaarprogramma. Zij werken met een jaarprogramma dat in de zomer bekend wordt gemaakt en wordt verspreid. Dit zouden wij over kunnen nemen. De vraag is alleen of het lukt om tijdig 10 excursieleiders te vinden, bij ons is het toch nog wat minder ingeburgerd om zo te werken. Voorlopig is het doel een halfjaarprogramma te ontwikkelen. Hiermee zijn dan ook de contouren duidelijk. Voor het restant van dit schooljaar is het plan

1 excursie per maand te doen. Die van februari is geregeld, maart tot en met juni zijn nog in de maak.

De eerste excursie is gepland op 19 februari, op het moment van schrijven heeft die nog niet plaatsgevonden. Er zijn tal van plaatsen gevonden om promotie te maken: de website zelf uiteraard, de Mourikcirkel, Facebook, Twitter, Kidsproof.nl (een website die lokale kinderactiviteiten aanbiedt), de Brug, de Refter, Iewan en Eikpunt. De laatste drie zijn woongemeenschappen in Beek en Lent. Daarnaast blijft Janneke uitkijken naar andere kanalen.

Tot slot wordt er nagedacht over een set verrekijkers voor kinderen zodat de excursies iets laagdrempeliger worden. Er zijn wellicht mogelijkheden om dit samen met andere groene organisaties en/of de Bastei aan te schaffen. Precieze invulling van dit plan ligt op dit moment stil omdat eerst geconcentreerd wordt op lopende excursies.

Financiële verantwoording 2016 VWG

André Nagelhout (penningmeester), nagelhout.andre@gmail.com

Bijgaand treffen jullie de financiële verantwoording over 2016 en de begroting 2017 aan. De verantwoording van de cijfers vindt plaats op kasbasis en er wordt geen balans gemaakt met inzicht in schulden, vorderingen en vermogen. Gezien de omvang is dit ook niet noodzakelijk en zo nodig wordt er een toelichting gegeven.

Financiële verantwoording 2016 VWG

	Begroot	Werkelijk
Inkomsten	€ 3.270	€ 4.938
Uitgaven	€ 6.900	€ 6.992
Kapitaalsverandering	Nadelig € 3.630	Nadelig € 2.053

Toelichting

De begrote nadelige kapitaalsverandering is lager uitgevallen. Dit is te danken aan 3 zaken:

- i) Toename van ongeveer 25 leden, dus meer contributie (€240),
- ii) Positief resultaat vogelcursus (€173),
- iii) Uitgaven aan projecten, IJsvogelfonds, is nog niet helemaal opgegaan (-€655),
- iv) Diverse uitgaven zijn lager dan begroot.

Vanuit het IJsvogelfonds (voorheen Huiszwaluwproject) is dit boekjaar €2.345 besteed. Zonder deze uitgave zou het boekjaar met een klein positief resultaat zijn afgesloten (+€292).

Vermogen

31-12-2014	31-12-2015	31-12-2016
11237,05	€ 12.659,54	€ 10.606,26

Bij controle van het vermogen bleek dat in 2013 door een “knip- en plakfoutje” het vermogen niet overeenkwam met de saldo's van de kapitaalrekeningen. Deze fout is in bovenstaande overzicht (en overzicht tellers) gecorrigeerd (+€782 VWGN en +€191 Tellers).

Begroting

Op basis van de begroting 2017 is de verwachting dat het saldo eind 2017 met € 635 zal afnemen. Dit verlies wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door uitgaven vanuit het IJsvogelfonds. Met het begrote bedrag voor de post activiteiten en kleine projecten beogen we initiatieven en activiteiten in onze vereniging en in werkgebied te stimuleren en te ondersteunen.

VWG				
Inkomsten	Begroting 2016	Werkelijk 2016	Begroting 2017 zonder contributieverhoging	Begroting 2017 met contributieverhoging
Contributies	€ 3.200,00	€ 3.441,00	€ 3.400,00	€ 4.300,00
Rente Triodos spaarrekening	€ 20,00	€ 24,74	€ 20,00	€ 20,00
Vogelcursus	€ 50,00	€ 1.200,00	€ 1.350,00	€ 1.350,00
Huiszwaluwproject Vogelbescherming	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00	€ 0,00
Overige inkomsten	€ 0,00	€ 273,00	€ 0,00	€ 0,00
Totaal inkomsten	€ 3.270,00	€ 4.938,74	€ 4.770,00	€ 5.670,00
Uitgaven	Begroting 2016	Werkelijk 2016	Begroting 2017	Begroting 2017
Bestuurskosten	€ 300,00	€ 273,39	€ 300,00	€ 300,00
Administratiekosten (bank, website etc.)	€ 500,00	€ 218,23	€ 250,00	€ 250,00
Druk-, verzend en productiekosten Mourik	€ 2.200,00	€ 2.209,32	€ 2.350,00	€ 3.250,00
Huiszwaluwproject Vogelbescherming	€ 2.900,00	€ 2.345,00	€ 655,00	€ 655,00
Vogelcursus	€ 0,00	€ 1.027,57	€ 1.100,00	€ 1.100,00
Activiteiten	€ 500,00	€ 263,26	€ 400,00	€ 400,00
Kleine projecten	€ 0,00	€ 263,60	€ 250,00	€ 250,00
Diversen	€ 100,00	€ 92,26	€ 100,00	€ 100,00
Fotowedstrijd	€ 400,00	€ 299,39	€ 0,00	€ 0,00
Kapitaalsverandering	-€ 3.630,00	-€ 2.053,28	-€ 635,00	-€ 635,00
Totale uitgaven	€ 3.270,00	€ 4.938,74	€ 4.770,00	€ 5.670,00

Financiële verantwoording 2016 Tellersgroep

Auteur: André Nagelhout (penningmeester), nagelhout.andre@gmail.com

De VWG voert het financiële beheer over de kas van de tellers. Besluitvorming over inkomsten en uitgaven vindt plaats door de tellersgroep. De verantwoording van de cijfers vindt plaats op kasbasis. Een balans wordt niet gemaakt met inzicht in schulden, vorderingen en vermogen.

Financiële verantwoording 2016 Tellers.

	Begroting 2016	Werkelijk 2016	Begroting 2017
Inkomsten	€ 1.000,00	€ 1.000,00	€ 1.000,00
Uitgaven	€ 850,00	€ 1.126,63	€ 850,00
Resultaat	Voordelig € 150,00	Nadelig € 126,63	Voordelig € 150,00

Vermogen:

31-12-2014	31-12-2015	31-12-2016
€ 2729,83	€ 2.897,18	€ 2.770,55

Toelichting

De inkomsten zijn de jaarlijkse bijdrage van Staatsbosbeheer aan de tellersgroep.

De uitgaven komen voort uit de kosten voor de jaarlijkse evaluatie en de tellers-BBQ. Dit jaar is ook materiaal voor de pomp in de Bemmelse polder (Grutto) betaald.

Tot slot

Dank voor eenieder die zich afgelopen jaar heeft ingezet om van de VWG een actieve en betrokken club te maken met als doel de vogels een stem te geven en hun leefwereld te beschermen.

Frank Saris
Voorzitter

Op de bres voor de Steenuil in Wijchen

Auteur: Jordy Houkes

Door nieuwbouwprojecten en het slopen van oude vervallen schuren verdwenen de afgelopen jaren diverse broedlocaties in en om Wijchen. Om de Steenuil weer meer kansen te geven, kwam onze Vogelwerkgroep met financiële hulp van Vogelbescherming in actie.

De (potentiële) broedlocaties van Steenuilen in de gemeente Wijchen zijn in rap tempo aan het verdwijnen. Een voorname oorzaak van de achteruitgang is het gebrek aan broedgelegenheid. Nieuwbouw ruikt op en oude schuren worden gesloopt. En juist in die oude schuren broedt de Steenuil graag. Gelukkig zijn Steenuilen heel goed te helpen met nestkasten. Onze Vogelwerkgroep gaat daarom samen met de vereniging Natuur en Milieu Wijchen twintig nestkasten voor Steenuilen ophangen in het buitengebied van de gemeente Wijchen. Dit is mogelijk dankzij een subsidie van Vogelbescherming Nederland vanuit het IJsvogelfonds.

De afgelopen jaren is er door STONE (Steenuil

Overleg Nederland) en de Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen e.o. al enkele nestkasten voor Steenuilen geplaatst bij particulieren. Deze nestkasten waren in veel gevallen snel bezet. Dat wees erop dat de behoefte aan geschikte nestruimtes bij Steenuilen in de gemeente Wijchen groot was.

Omdat wij ons realiseren dat dit project alleen slaagt wanneer de nestkasten op de juiste locaties worden opgehangen, is er een inventarisatie uitgevoerd naar de aanwezigheid van Steenuilen. In totaal zijn er 27 bezette territoria en zeven mogelijke territoria gevonden. Daarnaast waren er nog acht territoria die op dit moment niet bezet zijn. Dit laatste komt veelal door menselijk handelen.

De eerste nestkasten worden geplaatst op plekken waar voorheen sprake was van een territorium maar waar geen geschikte broedlocatie meer aanwezig is. Daar is de kans op bezetting namelijk het grootst. Daarna willen wij nestkasten plaatsen op voldoende

afstand van bestaande territoria, om op deze manier stap voor stap de “lege” plekken op te vullen. De Steenuilenkasten (die ook Steenmarterproof zijn) zijn inmiddels geleverd door Frans Jacobs van STONE geleverd en de komende maanden worden de nestkasten geplaatst. De kasten kosten €50 per stuk en het gaat in totaal dus om een bedrag van zo’n €1000. Gelukkig was Vogelbescherming bereid dit project te financieren.

Uiteraard zullen sommige nestkasten ook gebruikt gaan worden door andere soorten zoals Spreeuwen en Ringmussen, maar ook dat is natuurlijk prima. De kasten zullen tweemaal per jaar geïnspecteerd en gemonitord worden om het broedsucces te bepalen. Tijdens het laatste bezoek worden de kasten direct schoongemaakt voor het volgende broedseizoen. De gegevens worden uiteraard doorgegeven aan SOVON. Hopelijk wordt dit een mooie impuls voor de Steenuilpopulatie van Wijchen!

Steenuil

Foto: Jordy Houkes

De 5 mooiste vogel- waarnemingen van...

Marian Crombach

In deze nieuwe rubriek brengen we de vogelpassie en het enthousiasme van onze leden in beeld aan de hand van hun vijf mooiste vogelwaarnemingen.

“Ik ben echt een liefhebber van grote vogels. Een IJsvogel is prachtig, maar je ziet meestal niet meer dan een flits. Of bijvoorbeeld een Bladkoning: mooi beestje, maar met het zien van een halve vleugel mag je al blij zijn. Daarom houd ik bijvoorbeeld van ganzen: die kun je langdurig bekijken en zodoende kun je ook iets te weten komen over gedrag, partner, jongen, enzovoort. Bovendien geven geringde dieren veel extra informatie over bijvoorbeeld levensloop en trekroute. Voorbeelden zijn Kolganzen die uit Siberië komen, Kraanvogels in de Extremadura of Lepelaars in Afrika.”

De drie mooiste vogelwaarnemingen in ons werkgebied

1. **Kolganzen DYR** - “In januari 2010 zag ik in ons werkgebied m’n eerste ‘Taimyrganzen’: geringd op 28 juli 2008 in de Pyasinadelta, duizenden kilometers ver weg in Siberië. Meerdere keren zijn daar Nederlands/Duits/Russische expeditieën heen gegaan. Er zijn veel waarnemingen gedaan en er zijn grote aantallen ganzen geringd. Nou weet ik al zo’n vijftig jaar dat vogels trekken, maar dit was een bijna tastbaar bewijs daarvan!”
2. **Zeearend in Bemmelerwaard** - “In februari 2011 fietste ik moe uit de Ooijpolder

naar huis toen ik Berend Voslammer tegenkwam. Hij vertelde me dat er een Zeearend bij Bemmelerwaard zat. Toch nog maar de brug over dáárheen. Ter plekke kwam ik Harvey van Diek tegen en uiteindelijk ontdekten we de arend inderdaad in een boom. Hij zat best ver weg, maar het was indrukwekkend, die eerste-van-vele!”

- 3. **Drie Visarenden in Lienderwaard** - “Afgelopen september was ik met Rob Bos in de Lienderwaard: we wilden een Visarend. Nou, dat lukte prima: op een gegeven moment maar liefst drie

Visarenden tegelijk! Eén is al mooi, maar drie bij elkaar was echt genieten. Lekker op de dijk liggen en ze op minder dan dertig meter boven me zien cirkelen; dat geluk heb je niet zo vaak.”

De mooiste in de rest van Nederland

4. **Grote Sterns ringen op Utopia, Texel**
- “Dit jaar heb ik in juni geholpen bij het ringen van Grote Sterns. Dat was geweldig. De Grote Stern is een prachtige vogel en je krijgt niet vaak de kans een kolonie van zo dichtbij te zien. Die Grote Sterns bleken trouwens echte watjes. Bij Noordse Sterns moet je niet proberen bij de nesten te komen, dan vallen ze echt aan. Deze adulten vlogen gewoon weg, we konden de kuikens zo oprapen zonder dat de ouders ook maar iets deden... Uiteindelijk hebben we zo’n 130 vogels geringd! Sindsdien stromen de terugmeldingen binnen: jongen van slechts enkele maanden werden al gespot in Frankrijk, Denemarken en Schotland. Oefenvluchten voordat ze écht zuidwaarts trekken.”

De mooiste in het buitenland

5. **20.000 Kraanvogels bij Pramort, Rügen**
- “In oktober was ik in Duitsland, bij Rügen voor de Kraanvogels. Erg fraai! We zagen zo’n 20.000 beesten vanaf ‘n vissersbootje naar hun slaappleaats vliegen. Ik kan niet zo goed omschrijven waarom, maar Kraanvogels hebben nu eenmaal een grote aantrekkingskracht: grote beesten in soms enorme groepen, die kilometers ver dragende roep. Jammer dat er hier zo weinig over komen, maar dat is een goed excuus voor het jaarlijkse tripje naar ‘Diepholz’. Binnenkort nog even daarheen om wat ringen af te lezen.”

De Fraters van Lent

Auteur/foto: Jolanda Wannet

Dinsdag 6 december 2016, een gure koude en zwaarbewolkte dag. Toch even op de fiets naar buiten, mijn hoofd leeg maken. Uiteraard verrekijker en camera mee, je weet maar nooit of er iets te zien is! Ik trap een stukje richting de Lentse Waalstrang. Hoogtepunt hier is een IJsvogeltje dat een visje vangt en er meteen vandoor flitst. Ik fiets verder richting de Lentse Waard, in de hoop een Slechtvalk in de hoogspanningsmasten te treffen. Als ik daar fiets, vliegt er een groep kbv'tjes (kleine bruine vogeltjes) voor me op. WAT?! Meteen denk ik aan Fraters... maar dat kan toch helemaal niet. Hier?

Ik zit tegen mezelf te praten dat ik niet zo idioot moet denken, dat ik hier Fraters zie. Dat kan gewoon niet! Toch schiet ik een paar plaatjes. Ik twijfel enorm, heb ik nu wel of niet..... ?! Fraters heb ik eerder gezien langs de kust in Zuid-Holland. En enkele jaren geleden bij Duiven. Het kan dus wel in het binnenland. Ik app nog naar een bevriende vogelaar (met een foto erbij), met de vraag "heb ik nu Fraters of Kneutjes gezien?" Helaas geen reactie.... De kbv'tjes vliegen naar beneden, uit zicht. Ik fiets verkleumd naar huis. Thuisgekomen kijk ik vluchtig naar de foto's.

Geel snaveltje hm... Ik kijk in het vogelboek en snap er helemaal niets meer van. Laat ik deze waarneming maar op Kneu houden. Precies een week later komt een berichtje van de bevriende vogelaar. Hij heeft informatie ingewonnen: Fraters! Of ik dit in de app-groep wil melden. En dan.... het meeste is wel bekend.

De volgende ochtend ga ik vroeg zoeken. Al snel vind ik drie Fraters. Helaas vliegen ze ver door en kan ik ze niet terugvinden. Na een poosje komen er hulptroepen. We zoeken geruime tijd.... en dan uit het niets vliegen ze langszij. Helaas verdwijnen ze ergens aan de andere kant van de Waal, boven Nijmegen uit zicht. Later worden ze teruggevonden, tot vreugde van velen. De weken daarna laten ze zich mooi zien, de ene keer beter dan de andere. Ze vliegen aan het begin van de schemer de Waal over, Nijmegen in, om ergens te overnachten. Overdag foerageren ze langs de nieuwelgeuN; nu nog met weinig begroeiing, maar hier staan wel kleine kruidenplantjes waarvan ze de zaden eten. Een leuke wintergast in een nieuw ontwikkeld gebied in Lent. En zo zie je maar weer, de eerste ingeving klopt vaak wel!

Waarnemingenoverzicht november t/m januari

Auteur: Jaap Brinkman

In de beschreven drie maanden worden 45.448 waarnemingen ingevoerd op nijmegen.waarneming.nl. Op de volgende bladzijden worden ze samengevat weergegeven. Meer en minder bijzondere soorten passen de revue; de meeste aandacht gaat natuurlijk uit naar de pareltjes onder de waarnemingen. Zo kan er deze periode opnieuw een nieuwe regio-soort worden bijgeschreven en is er een weerzien met een soort die deze eeuw nog nauwelijks gezien werd.

Haven 't Leuken bij Well heeft van 11 tot 22 november een **IJsduiker** op bezoek. Deze soort komt elke winter wel een keer voorbij; het gaat dan meestal om jonge vogels. De effen donkere mantel van de Wellse vogel wijst erop dat het nu een volwassen dier betreft. Zoals het een IJsduiker betaamt, verblijft hij vaak lang onder water en legt hij daarbij grote afstanden af. Een **Roodkeelduiker** is op 12 november aanwezig op de Bisonbaai. De ontdekker ziet hem hier een half uur ronddobberen en af en toe snorkelen, daarna duikend en eenmaal een kreeft naar binnen werkend. De **Fuut** zoekt in de winter het open water op. Op plas 7 van de Kraaijenbergse Plassen (KBP) wordt hun aantal eind januari geschat op 105. Evenals vorig jaar duikt aan de andere kant van de A73, op plas 9 van de KBP, een **Roodhalsfuut** op. Het Reindersmeer is in onze regio de natuurlijke habitat van de **Geoorde Fuut**. Ze zijn hier de gehele periode aanwezig, waarbij er verspreid over de plas maximaal zeven tegelijk worden gezien. Een groepje van zeven vogels zou ook kortstondig te zien zijn geweest op KBP 7. En eind januari ziet een waarnemer twee **Kuifduikers** op de Waal bij Ooij. De **Kuifaalscholver** van de Waalkade, waarover in de vorige Mourik uitvoerig is be-

richt, is ook de eerste week van deze periode nog aanwezig. En hij laat zich opnieuw heel goed zien: "na een rondje vissen in het haventje ging hij op de punt van de strekdam zitten, tot groot genoegen van een groeiend aantal vogelaars". Op 8 november wordt op dezelfde locatie een gewone Aalscholver ingevoerd met daarbij de opmerking: "maar geen Kuifaalscholver. Hij zal toch niet vertrokken zijn?". Nou, wel dus, want hij wordt daarna niet meer gezien.

Op 16 november wordt een overvliegende **Roerdomp** gespot bij Linden. Vlak voor de kerst wordt een vogel ontdekt langs de Graafse Raam bij Escharen. Voor de rest van de beschreven periode verstopt deze meester van de camouflage zich hier in een kleine rietkraag. Een waarneming gaat vergezeld van de tekst: "ja, ik zocht me ook een ongeluk! Als je (heel) goed kijkt, zie je rechtsonder op de foto het streepjesmotief van zijn rug". Incidentele ontmoetingen met deze geheimzinnige soort worden gemeld uit de Ooijse Graaf, Langenboom-de Kuilen en langs de Linge bij Doornenburg. Maar liefst 67 **Grote Zilverreigers** worden op 2 november geteld op de Ewijkse Plaat bij Beuningen. De kapotgevaren stuw bij Grave levert weliswaar grote problemen op voor de scheepvaart en voor bewoners van woonarken, voor sommige vogels biedt de extreem lage waterstand onverwachte kansen. Zo foerageren op 4 januari bij Heijentien Grote Zilveren op de drooggevalle oever. Het winterweer dat later die maand zijn intrede doet, brengt de soort ook naar hartje Nijmegen ("misschien te weinig te eten in het bevroren buitengebied?"). Een **Kleine Zilverreiger** houdt zich op rond de Eckeltse Beek bij Bergen. Rond 20 december wordt hij hier een

paar keer gezien en eind januari duikt de kleine reiger met donkere snavel en gele tenen hier opnieuw op. In de Loenense Buitenpolder wordt op 14 november een **Koereiger** gezien. Niet alle **Ooievaars** trekken zuidwaarts. Begin november zit nog een stelletje in de Ooijpolder en ook de Hamert herbergt een koppel. Eind januari laat de soort zich ook zien in de Loonse Waard bij Wijchen. Een **Lepelaar** is in deze periode ook geen gewone verschijning. Begin december zit er een in de Erlecomse Waard en rond half januari wordt ze weer gezien bij de Oude Waal in de Ooijpolder.

De **Kleine Zwaan** is in dit gehele kwartaal aanwezig. Veel meldingen hebben betrekking op overvliegende vogels. Een groep van

40+ exemplaren is tamelijk honkvast in de Groespeel bij Mill. Veel schaarser is de **Wilde Zwaan**. De eerste waarneming komt op 26 november uit de uiterwaarden bij Aijen. Het gaat om zes vogels en dit is direct de grootste groep in deze periode. In januari is een tweetal langere tijd te zien bij Bergen, vaak in gezelschap van een aantal Knobbelswanen en twee Zwarte Zwanen. De meer algemene ganzensoorten laten zich weer in ruime mate vertegenwoordigen. Voor de liefhebbers van grote getallen, hierbij de maximale aantallen: **Grauwe Gans** 2500 (bij Bemmell), **Brandgans** 2000, **Toendrarietgans** 4200, **Kolgan** 8000. De grootste groepen van de laatste drie soorten worden allemaal in de gemeente Bergen geteld. Doorzettingsvermogen en geduld zijn

IJseend, 21 december 2016, Reindersmeer

Foto's: Jordy Houkes

gewenste eigenschappen voor wie in dergelijke groepen vogels op zoek wil gaan naar exemplaren van veel zeldzamere soorten. Zo'n soort is de **Kleine Rietgans**. Zo'n twintig keer lukt het om een of soms twee vogels te vinden die zich schuilhouden tussen hun familieleden. Nog lastiger te vinden, blijkt de **Roodhalsgans**. Half november zijn een week lang twee exemplaren te vinden bij Well, de eerste week van januari zit er eentje in de Ooijpolder bij Persingen en een week later zijn twee vogels present in de uiterwaarden bij Bergen. Eind januari wordt er nog een aangetroffen in een megagroep Kollen en Toendra's bij Overasselt. Het meest zeldzaam in het binnenland blijkt de **Rotgans**. Vlak voor de start van het nieuwe jaar schuilt deze donkere gans "in een groot pak Kollen" bij Beers. Op 2 januari wordt (waarschijnlijk) dezelfde vogel opnieuw gespot in het nabijgelegen Gassel. Opmerkelijk is dat er in deze periode slechts één melding komt van een flinke groep **Casarca's**. Alleen op 14 januari zijn er 21 present bij de Eckeltse Beek. Even overgekomen uit Duitsland? In november worden er vijf gezien bij Siebengewald en eentje in de Bemmelse Polder.

Groepen van duizenden **Smienten**, die aan het eind van de vorige eeuw heel gewoon waren, treffen we tegenwoordig niet meer aan. De groep van 800 vogels die eind januari aan de oostkant van Nijmegen wordt gezien is deze winter al een uitschieter. Tweede op de ranglijst is een groep van 400 dieren op de Bisonbaai. Op KBP 5 zorgt een woerd met een tweekleurige kop met okergele wangen voor verwarring. Het blijkt hier echter om een normale kleurvariant van de **Krakeend** te gaan. Waarnemingen van de **Pijlstaart** zijn (letterlijk) op de vingers van een hand te tellen. In de voormalige zandwinput Kraaienhof in de Ooijpolder zijn er half januari vijf te vinden.

Verder is KBP 5 de gehele periode goed voor twee vogels en worden er in januari twee gevonden bij Langenboom-de Kuilen. De **Krooneend** meldt zich op 12 november op Strandbad Seurenheide in Well. Een vrouwtje onderzoekt vanaf eind november KBP 9. Ze wordt ook geregeld aangetroffen op een van de andere Kraaienbergse plassen. Grote concentraties van de **Tafeleend** vinden we op KBP 5; hier verblijven tussen de 100 en 200 vogels. Nog meer worden er begin december geteld op Strandpark Slijk-Ewijk: maar liefst 450! De **Kuifeend** geeft de voorkeur aan de Bisonbaai. Hier worden er eind december ruim 400 aangetroffen. Twee keer een **Wit-oogeend** in deze periode en nu eens niet in Grave. Op 8 januari zwemt een mannetje op Kraaienhof en op 18 januari opnieuw een op Strandbad Seurenheide. Een dag later is deze plas geheel dichtgevroren en wijkt de vogel uit naar het Leukermeer. We beleven een mooie winter met de **Topper**. Begin november zit er al een mannetje in de Bisonbaai. Op 8 januari wordt bij de Mookerplas een groep van maximaal achttien eenden gezien. Ze zijn vanaf de dijk goed te bekijken, maar toch blijkt het lastig om het exacte aantal vast te stellen. De vogels duiken voortdurend en vormen een los-vaste groep met andere eendensoorten. De geslachtsverhouding wordt uiteindelijk vastgesteld op dertien man, vier vrouw en een twijfelgeval. Het goede nieuws is dat ze hier de gehele beschreven periode blijven hangen. Ook op het Leukermeer (drie stuks), bij Langenboom-De Kuilen en op KBP 7 kan van deze mooie soort worden genoten. Vlak voor de kerst wordt een mannetje **Ijseend** aangetroffen op het Reindersmeer. Hij blijft hier ook de hele maand januari nog te bewonderen. De **Grote Zee-eend** die eind oktober op KBP 7 neerstreek, blijft hier tot 23 november te zien. Half december zijn kortstondig drie vogels aanwezig op de Reg-

tersteegse Weiden bij Gennep. Eind januari is het opnieuw raak: dan verblijft een eerste kalenderjaar-mannetje op de grote plas van Langenboom-De Kuilen. Vrijwel gelijktijdig zit een ander exemplaar op KBP 7. Deze krijgt later gezelschap van een tweede vogel. De **Zwarte Zee-eend** is, met twee stuks op KBP 7, slechts een dag aanwezig. De **Brilduiker** is de gehele periode aanwezig. Al op 23 december tonen zij hun typische baltsgedrag waarbij het mannetje de kop in de nek gooit. Op Eerste Kerstdag foerageren twaalf Brilduikers op de Bisonbaai. Het eerste **Nonnetje** van deze winter arriveert op 11 november op het Grote Grindgat bij Weurt. Ze worden vanaf dat moment vrijwel dagelijks gemeld, soms in vrij grote groepen. Zo worden er op 15 januari 26 vogels geteld bij Kraaienhof en twee weken later is KBP 8 goed voor een zelfde aantal. De **Grote Zaagbek** is de gehele periode aanwezig. Het grootste aantal zit begin januari op de Mookerplas; er worden er hier 27 geteld. Een **Middelste Zaagbek** is eind november twee dagen ter plaatse op de Bisonbaai. Begin december zou nog een vogel in de Kaliwaal zijn gezien.

Begin november komt er nog vijf keer een laat wegtrekkende **Rode Wouw** voorbij. Een soort die het deze winter lelijk laat afweten, is de **Zeearend**. Op zijn conto komen slechts twee januariwaarnemingen van overvliegende vogels over de Lentse Waard. Er overwintert een aantal **Blauwe Kiekendieven** in onze regio. In de (wijde) omgeving van Bergen wordt zowel een man als een vrouw kiek met enige regelmaat gezien. Maar ook uit de Millingerwaard en uit de buurt van Gassel komen meldingen. Een enigszins curieuze waarneming is die van een **Visarend** bij Niftrik in november. Mooi verdeeld over de hele periode komt er zes keer een **Smelleken** voorbij, meestal in de omgeving van de Hamert.

Verschillende torens in ons gebied zijn het domicilie van de **Slechtvalk**. Zo is de Martinuskerk in Cuijk al jaren een vaste stek voor deze razendsnelle valk. De **Patrijs** laat zich helaas steeds minder vaak zien. Groepen van enige omvang worden nog gezien in Startwijk bij Beugen, het Schiereiland bij Middelaar, bij Batenburg en in de Bredelaarse Zeeg bij Huisen. Het gaat hier steeds om tien tot veertien vogels. De **Waterral** is een soort die meestal alleen wordt gehoord. De periode met vorst in januari levert echter ook een aantal zichtwaarnemingen op, onder meer bij de Graafse Raam. Op 12 november vliegen 24 **Kraanvogels** over bij Beuningen. Later die maand komen er nog eens een, drie en zes vogels over. Op 27 januari zijn liefst veertien waarnemers getuige van vier overvliegende kranen boven de Loonse Waard. Zij zijn eigenlijk slechts een leuke bijvangst; de waarnemers zijn op zoek naar een bijzondere meeuw.

Zeldzame winterwaarnemingen noteren we voor de **Scholekster**, die twee keer in de buurt van Wijchen wordt gezien en de **Kluut**, waarvan een exemplaar al op 5 januari present is in de Liendense Waard. In november komt over de Hamert enkele keren een **Goudplevier** overvliegen. Over de telpost bij Malden komt op 9 november een groep van 60 stuks over, even later gevolgd door nog eens twaalf vogels. Rond dezelfde tijd wordt ook twee keer op geluid een overvliegende **Zilverplevier** ontdekt. Een **Bonte Strandloper** bezoekt half november KBP 5. Ze blijft hier bijna een week ter plaatse. Incidentele meldingen van deze soort komen verder uit Lent, Slijk-Ewijk, Milsbeek en Well. De enige **Kemphaan** in deze periode probeert op te trekken met een groepje Kieviten, maar die zijn hier niet van gediend: de Kemphaan wordt continu verjaagd. Het **Bokje** wordt zo'n dertig keer aangetroffen. In het Zwanenbroekje worden er liefst elf geteld.

Bij KBP 9 is een waarnemer getuige van een wel heel opmerkelijke situatie als een Groene Specht bovenop een **Watersnip** land. “Dat was voor beide even schrikken”. Toevallig zijn meestal ook ontmoetingen met de **Houtsnip**. In deze periode wordt hiervan 45 keer melding gemaakt. Grote concentraties van de **Wulp** vinden we in het Circul van de Ooijpolder, waar schattingen van het aantal aanwezige vogels varieert van 100 tot 200. Ook KBP 5 is een vaste stek voor deze krombek; begin november herbergt deze slaappleats er 215. Op 27 december meent een waarnemer bij Wijchen een **Tureluur** te zien. Een eenzame **Groenpootruiter** overwintert vanaf 15 december op KBP 7. Het valt een vaste waarnemer op dat de vogel tussen 30 december en 10 januari niet wordt gezien. “Verjaagd door vuurwerk? Of de drooggevallen maasoevers aan het afstruinen?”. Een klein aantal **Witgatjes** is vrijwel steeds ergens in ons gebied aanwezig. Veel schaarser is de **Oeverloper**. In januari is er een te zien bij KBP 7.

Grote open waterpartijen zijn altijd wel goed voor **Zilvermeeuw** en af en toe voor een van de andere grote meeuwensoorten. Twee keer, bij Hatert en bij Balgoy, wordt een **Zwartkopmeeuw** gevonden. Knappe ontdekkingen, want in winterkleed is deze soort lastig te onderscheiden van de Kokmeeuw. En natuurlijk kunnen we er niet omheen dat meeuwen van weinig vogelaars top-prioriteit krijgen. Voor de liefhebber is er echter ook bij ons genoeg te beleven. Tellingen op slaappleatsen leveren vaak imposante aantallen op: 1000 **Kokmeeuwen** op het Grote Grindgat, 4000 in de Loonse Waard, 5000 op het Reindersmeer en 7900 op KBP 7. Deze laatste plek is ook nog eens goed voor 7200 **Stormmeeuwen**. Op 19 januari wordt bij het aflezen van geringde meeuwen in de Loonse Waard een mogelijke **Ringsnavelmeeuw** gevonden. Deze soort is

niet eerder is ons gebied waargenomen. De vogel wordt een paar keer dichterbij gelokt met het voeren van brood. Hierdoor kunnen meer gedetailleerde foto's worden gemaakt. Na consultatie van een meeuwenkenner gaat de waarneming op zeker (behoudens goedkeuring door het CDNA). Een geweldige beloning voor de ontdekkers! De volgende dagen komen vogelaars van heinde en verre om te proberen een glimp van de vogel op te vangen. Dat is bepaald geen sinecure, want het totaal aanwezige aantal meeuwen ligt hier rond de 8000! In de tien dagen dat de meeuw aanwezig is, kan hij door zo'n 170 vogelaars worden bijgeschreven. Een bloemlezing uit de begeleidende commentaren: “blij dat er meerdere vogelaars waren, lastige soort” en “yes, yes, yes! Na een tweede middag koukleumen dan toch eindelijk gevonden”.

Vorig jaar werden uitstekende broedresultaten van de **Kerkuil** genoteerd. Extra aanwas is welkom want opnieuw worden vier verkeersslachtoffers gemeld. Op 2 januari is op de Stuwwal bij Nijmegen enkele dagen een **Oehoe** ter plaatse. Een daar gevonden braakbal is tijdens het Visueel Jaaroverzicht ontleed. De gevonden botresten konden worden toegeschreven aan een onvolwassen Bruine Rat. De baltsroep van de **Bosuil** is onder andere te horen in Park Brakkenstein in Nijmegen. Een waarnemer noteert deze vogel als “derde uilensoort vandaag in mijn tuin”. (Heeft dat een effect op de waarde van het onroerend goed?) Afgaande op ingevoerde waarnemingen gaat het minder goed met de **Ransuil**. Roestplaatsten van betekenis zijn er nog in Beugen en Balgoy. Ook slechts drie **Velduilen** in deze periode, bij de telpost in Malden, bij Beugen en later op de Bergerheide. De vogel van Beugen zat met z'n vleugel verstrikt in een soort vlasdraad, maar kon hiervan worden bevrijd. Hulde! De **Ijsvogel** verveelt nooit. In Wijchen no-

teert iemand: “Niet te geloven! Een ijsvogel in mijn tuintje”. En in Elst kijkt een waarnemer zeker twintig minuten geboeid naar een vogel die vis vangt vanaf een sluisje: “Ving uiteindelijk twee visjes binnen een minuut die meppend tegen het beton, snel naar binnen werden gewerkt”. De **Zwarte Specht** bedient zich vocaal van een rijk repertoire. Waarnemers maken onderscheid tussen vluchtroep, regenroep, zitroep en een lach. De **Middelste Bonte Specht** wordt onder andere gezien op de Stuwwal, op Landgoed De Tongelaar en op de Hamert. Een **Grote Bonte Specht** in Ewijk is duidelijk in de war, als hij hamerend op een lantaarnpaal wordt aangetroffen. De **Water-**

pieper kan in de gehele periode worden aangetroffen, meestal in kleine aantallen. De 27 foeragerende vogels die op 14 en 15 januari zijn te zien op het Nieuwe Heerenven van de Hamert gelden als een uitschieter. De **Grote Gele Kwikstaart** is een opvallende soort. De bijna 200 ingevoerde waarnemingen zijn daarom waarschijnlijk te linken aan een beperkt aantal vogels. Van de **Witte Kwikstaart** zijn er begin november 83 ter plaatse in het Nieuwe Heerenven. Landelijk was het een goed jaar voor **Pestvogels**. Met slechts zes meldingen komt onze regio er echter karig af. Er overwinteren **Zwarte Roodstaarten** in Boxmeer en bij het Natuurplaza in Nijmegen. Een

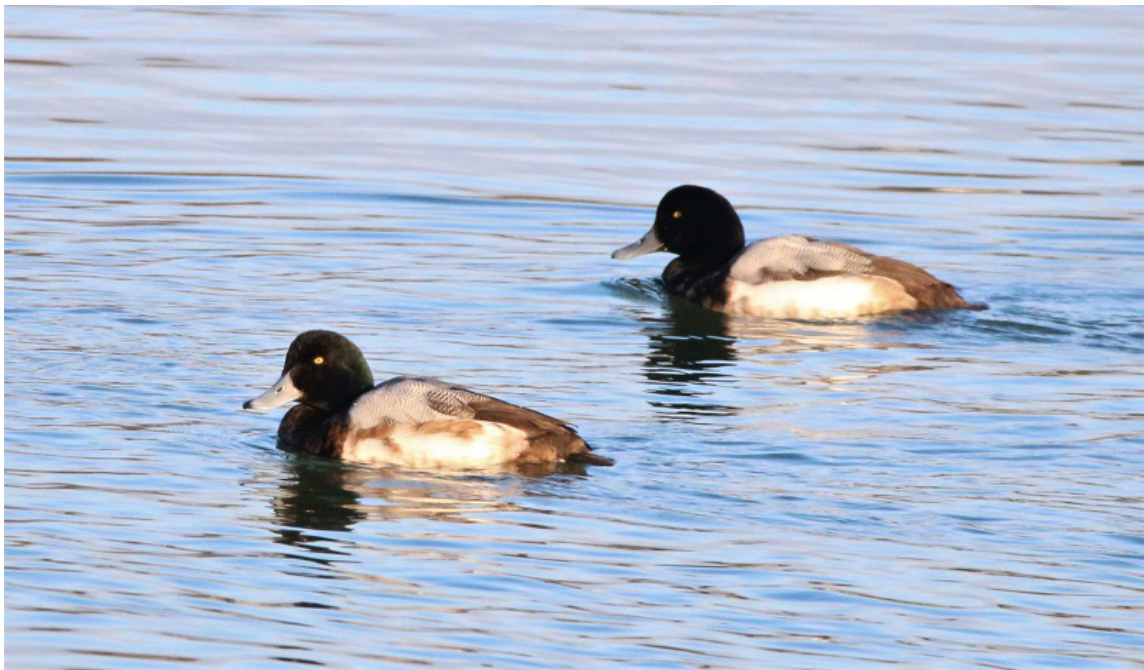
Ringsnavelmeeuw voor twee Stormmeeuwen

Foto: Rob Struyk

vrouwtje **Zwartkop** doet hetzelfde in Beers. De **Kramsvogel** laat zich weer vaak horen en zien, vooral in januari. Soms in flinke groepen van maximaal 500 vogels. De **Koperwiek** is minder talrijk, al werd in november bij Milsbeek een groep van 200 gezien. Slechts één waarneming van een **Baardman**: eind januari hoort iemand de karakteristieke roep in de Ooijse Graaf. Een **Witkoppige Staartmees** komt eind december voorbij in Slijk-Ewijk, in Nieuw Gassel en in Well. Een **Kortsnavelboomkruiper** kan wederom worden opgepikt op de Hamert. Er overwinteren minimaal zeven **Klapeksters** in onze regio. Een fotograaf treft het bijzonder: “Enorme mazzel De klapekster komt precies boven ons in een berk zitten en stoort zich totaal niet aan het geklik van de camera”. De Hatertse Hei is een slaapplek voor de **Ekster**. Eind december worden er hier 87 geteld. Voor de **Kauw** stopt de teller pas bij 1480 bij de slaapplek in

Nijmegen-Heijendaal. De grootste groep **Roe-ken** (250 stuks) vinden we half november bij Beneden-Leeuwen. Het is bekend dat de **Raaf** de laatste jaren in aantal toeneemt. Toch maakt dat een ervaring van 25 november niet minder bizar. Over de telpost bij Malden vliegen dan veertien Raven over, direct gevolgd door nog eens acht vogels. Deze winter opnieuw nauwelijks groepen van de **Keep**. Uitschieter vormt begin januari een groep van 35 vogels op de Mookerheide. De **Europese Kanarie** moet het doen met slechts twee meldingen. Begin november vliegt er een over bij Milsbeek, een maand later gebeurt dat opnieuw bij de Eckeltse Bergen. Meldingen van de **Barmsijs** komen vrijwel uitsluitend uit de gemeente Bergen. Op 27 november komt er een **Sneeuwgors** over bij het Reindersmeer. Eerder die maand wordt bij Persingen in een groep van circa veertig Veldleeuweriken een **Ijsgors** gevonden. Een zeer knappe ontdek-

Topper, 15 januari 2017, Reindersmeer

Foto: Bjorn Allards

king, want de gors is zelfs met een telescoop maar met moeite te onderscheiden. Op 6 december denkt een fotograaf in Lent een groepje Kneuen voor de lens te hebben. Na nauwkeurige bestudering van de foto's blijkt pas een week later dat het om **Fraters** ging, een in het binnenland erg zeldzaam vogeltje. Tussen 1970 en 1990 was de Frater in ons werkgebied nog een schaarse maar jaarlijkse wintergast. Daarna is hij afgezakt richting dwaalgastniveau. De nu gevonden groep van achttien vogels blijft hangen (ze worden op moment van schrijven nog altijd gemeld) ondanks de vele wandelaars en honden-uitlaters op de landstrook tegenover de Nijmeegse Waalkade. Deze fantastische ontdekking vormt een waardig slotstuk van dit overzicht.

Middelste Bonte Specht, 17 februari 2017, Heilig Landstichting

Foto: Harvey van Diek

Kerkuil 2016 - Betuwe-Oost

Auteur: Jan Jacobs en Hans van Ooijen

Eind april 2016 produceerde een paartje Kerkuilen een legsel van zes eieren in een kast te Ressen. De kast hangt in een open schuur in een boomgaard. Al jaren is dit paartje succesvol, maar deze keer ging het mis. 15 mei was op webcambeelden te zien hoe een Steenmarter de kast bezocht en de eieren deels meenam (zie <https://www.youtube.com/watch?v=vBT47GyNcm0>). Bij controle van de kast nadien bleken er vier eitjes ter plekke door de marter genuttigd te zijn.

Ondanks dit voorval was wel het eerste broedgeval voor 2016 een feit en het zou het begin zijn van een erg goed jaar.

In totaal werden er in 2016, 55 eerste broedsels gevonden. Dat aantal is het hoogste ooit sinds de oprichting van de Kerkuilenwerkgroep Betuwe-Oost in 1993. Uit de 55 eerste broedsels werden 139 jongen grootgebracht. 2007 is met 51 eerste broedsels een goede tweede.

Op vier plekken kon de kast niet gecontroleerd worden, terwijl er hoogstwaarschijnlijk wel jongen waren. Het gemiddelde van 2,5 uitgevlogen jong per bekend broedsucces is wat aan de lage kant. Verder werden nog op drie plekken tweede broedsels aangetroffen met totaal elf uitgevlogen jongen. In 2007 was het gemiddeld aantal uitgevlogen jongen een stuk hoger en bovendien waren er vijftien tweede broedsels. Dat is erg veel en het komt alleen voor als er een zeer goede Veldmuizenstand is.

Een rondje langs de velden:

Ooijpolder

Maar liefst zeven broedgevallen wisten Jan Spies en Gijsbert Peelen in dat gebied te

vinden. Er vlogen 23 jongen uit. Een van die jongen vormde op 18 juli het honderdste geringde jong van 2016. Op die plek zaten maar liefst zeven jongen in de kast!

Groesbeek

Ook hier deed de Kerkuil het erg goed. Op twee nieuwe plekken werden broedsels gevonden. In totaal werden in de voormalige gemeente Groesbeek zeven geslaagde broedsels van de Kerkuil gevonden. Er vlogen twintig jongen uit. Er waren twee piekjes te bespeuren van het moment van uitvliegen van de jongen. Zo was er een lichter die eind juli uitvloog en een ander deel deed dat vanaf half augustus. De eerste lichter had het duidelijk zwaar. Bij het ringen bleken veel jongen ondergewicht te hebben. Op een van de nieuwe plekken legden drie van de vijf jongen het loodje door voedselgebrek. De hongerige jongen verlieten voortijdig de kast en dan redden ze het doorgaans niet.

Groesbeek blijft weer een topgebied voor uilen; Johan Thissen en ondergetekende voerden in 2016 een intensieve Steenuileninventarisatie uit. Er werden veertig territoria vastgesteld. Een erg mooi aantal.

Land van Maas en Waal

Het ging geweldig daar. Maar liefst 22 eerste broedsels werden gevonden. Twee ervan mislukten, de overige leverden 69 jongen op. Een historische locatie in dit gebied is de kerk van Leur. Op 2 augustus 1920 zijn hier vier jonge Kerkuilen geringd. Deze eerste registratie in het werkgebied was bekend bij het vogeltrekstation. Een van de jongen is op 7 april 1921 gevangen in de kerk van Winssen en daarna, naar wij aannemen, weer keurig losgelaten. De volgende melding liet maar

liefst meer dan 50 jaar op zich wachten. Uit de aantekeningen van Sjoerd Braaksma¹ blijkt dat van 1974 t/m 1978 zestien jongen zijn geringd. In 1978 werd het mislukte legsel 'halverwege de toren' aangetroffen. De toren is van 1984 tot 1987 gerestaureerd en vermoedelijk is toen een kast geplaatst met de opening naar buiten. De overige openingen in de toren zijn met gaas bekleed. Leuk detail is dat torenspits enigszins scheef staat. Het werd bij de restauratie te duur gevonden om die scheefstand te herstellen. Vanaf 2006 wordt de kast gecontroleerd door een groep van de afdeling Natuur en Milieu Wijchen. Aanvankelijk ging dit nog telefonisch, maar na verloop van tijd mocht het ook visueel. Dat het een geliefde nestkast is, blijkt wel. De laatste jaren is een Bosuil de vaste bewoner, maar als deze is vertrokken, verschijnt er een Holenduif. Maar het kan nog gekker: in 2016 had de Holenduif geen kans. Na de Bosuil heeft een paartje Kerkuil keurig vier jongen grootgebracht.

Betuwe-West

De regio Zetten, Andelst en Randwijk is traditioneel een stuk minder goed voor de Kerkuil. Trouw als we zijn, controleerden krasse knar Wim Schurink en Jan Jacobs de kasten op 22 juni. Op drie locaties troffen we Kerkuilen

aan. Op een ervan komen we al zeker twintig jaar zonder resultaat. Deze keer was het echter raak en lagen er zes warme eitjes in de kast. Op 27 juli werden daar zes mooie jongen geringd.

Elst, Oosterhout en Driel

Controle van de kasten door Peter Bloemhard resulteerde in het vinden van zes bezette kasten. Er vlogen zeventien jongen uit.

Bemmel, Gendt en Angeren

Op acht plekken werden broedsels van de Kerkuilen aangetroffen. In de kast van de kerk van Ressen werd een gemummificeerde jonge Kerkuil aangetroffen, waarschijnlijk uit 2015. Zo worden ook met terugwerkende kracht broedgevallen aangetoond. In diezelfde kerk zat op 15 juli een adult in de kerk opgesloten. Nadat de uil een doopsel had gadegeslagen, vloog hij 's avonds door de speciaal opgezette deuren weer naar buiten.

Nijmegen

In 2012 ontdekten we een broedgeval ver in de bebouwde kom van Nijmegen. In dat jaar vlogen er zes jongen uit. De uilen woonden er al vele jaren, getuige de dikke laag braakballen op de bodem van de kast. Ook in 2016 zijn daar drie jongen grootgebracht.

1

Verspreiding en trends van de Veldleeuwerik als broedvogel in Groesbeek in 2009-2016

Auteur: Kees Schreven, kees_schreven@hotmail.com

Sinds de jaren zeventig is het aantal broedende Veldleeuweriken in Nederland met ruim 90% gedaald (Van 't Hoff 2002, Sovon & CBS 2016). De oorzaken hiervan liggen onder andere in de verruiging van de duinen, de afname van het insectenaanbod in landbouwgebieden door intensief gebruik van herbiciden en pesticiden, de lage nestoverleving door het vroeger en vaker maaien, het afgenomen wintervoedselaanbod en de aantrekkelijkheid van grote open gebieden voor projectontwikkeling (Bijlsma et al. 2001, Van 't Hoff 2002, Vogelbescherming 2016). Ook de jacht in Zuid-Europa, jaarlijks verantwoordelijk voor een verlies van 4-6 miljoen Veldleeuweriken (7-25% van de Europese populatie) is een serieuze bedreiging (Donald 2004). Terwijl Veldleeuweriken in Nederland op veel plekken nog in aantal afnemen (vooral op intensief grasland en in de duinen), kunnen ze zich handhaven in cultuurland met voldoende akkerranden en braakliggend gras- of akkerland en in rivierduinen (Van 't Hoff 2002). In de laatste tien jaar is de afname in Nederland gering en lijkt de stand gestabiliseerd op ruim 40.000 broedparen (Sovon & CBS 2016).

De huidige situatie is dat het Rijk van Nijmegen, landelijk gezien, niet in een bolwerk van Veldleeuweriken ligt. Die bevinden zich in Groningen, Drenthe, Zeeland, Limburg en op de Veluwe (Sovon 2016). Ook in de Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen vinden we de hoge dichtheden niet direct over onze grens, maar in het zuidwesten en het oosten (König 2013). Ondanks dit treurbeeld broeden er nog steeds jaarlijks Veldleeuweriken in

Groesbeek. Een blik op de kaart onthult zelfs een opvallende plaatsnaam, “Lerkendaal”, bij de boerderij op Wylerbaan 37. Deze naam verscheen op de kaart in 1868 (zie www.topotijdreis.nl), vlak nadat delen van het “Nederrijksche Woud” waren ontbost. Echter, waarschijnlijk is deze naam geen verwijzing naar leeuweriken, maar naar lariksen (destijds ook wel “Lerk” of “Lerkenboom” genoemd, zie www.etymologiebank.nl), die daar overigens nog steeds talrijk zijn.

De precieze huidige broedverspreiding van Veldleeuweriken in Groesbeek was tot voorkort niet bekend. Zitten ze vooral op de hoger gelegen gebieden? In gebieden met veel grasland of veel akkerbouw? Hoeveel zitten er? Gaan ze ook hier nog achteruit? Maakt het omringende bos het gebied niet te geïsoleerd voor het voortbestaan van de populatie? Eind 2008 besloot ik de Veldleeuwerik, een vogel die mij na aan het hart ligt, beter te bekijken. Hier doe ik verslag van mijn broedvogeltellingen in 2009-2012 en 2016 en plaats ik deze in de context van relevante literatuur.

Het gebied

Territoria van Veldleeuweriken werden geteld in het agrarisch gebied dat aan de oostelijke helft rondom Groesbeek ligt. Dit gebied is afgebakend door het Groesbeekse Bos in het zuidwesten, de Sint-Jansberg in het zuiden, het Reichswald en de verdere Duitse grens in het oosten en de Wylerbaan in het noordwesten (Figuur 1). Daarmee is het gebied in totaal 17,5km², aan de zuidelijke helft omgeven door grote bosgebieden op

de stuwwallen en aan de noordelijke helft door een open polderlandschap. Er zijn grote hoogteverschillen, van de laagste delen bij het Schildbroek en Kreutzfurth (12m +NAP), tot de hoge delen langs de Wylerbaan (35m +NAP), op de Sint-Jansberg (61m +NAP) en op Klein-Amerika (71m +NAP, zie ahn.arcgisonline.nl/ hoogteprofiel). In dit gebied is 58% van de cultuurgrond in gebruik als grasland, 16% voor snijmaïs, 14% voor granen (inclusief kleine hoeveelheden korrelmaïs), 3% voor aardappelen, en 9% voor andere gewassen (CBS 2016, cijfers voor de voormalige gemeente Groesbeek, 2010-2014). Het aandeel grasland is ruwweg iets hoger in het lagere deel rondom De Horst en De Bruuk. De dorpen Groesbeek, Breedeweg en De Horst tellen respectievelijk 11.980, ± 2.500 , en ± 1.250 inwoners. Het landschap in dit gebied is open. Naast het natuurgebied De Bruuk is er een tiental bosjes, in oppervlakte elk 0,1-1 hectare. Lanen en losstaande bomen zijn vrij talrijk in het landschap, maar ontbreken in delen van Klein-Amerika, Dennenkamp, Lagewald, De Plak, en de Sint-Jansberg bij de Neutrale weg, waar het landschap plaatselijk zeer open is.

Telmethode

In het vroege voorjaar van 2009 fietste ik het hele gebied door om een overzicht te krijgen

van de plekken waar de Veldleeuweriken zaten. Zo kon ik daarna de aandacht op die plekken concentreren, en incidenteel ook nog de rest van het gebied bezoeken. In 2009-2012 en 2016 bezocht ik het gebied voor, tijdens en na de datumgrenzen van Sovon (1 April – 15 Juni, Van Dijk & Boele 2011). Volgens Sovon duiden bepaalde typen waarnemingen binnen deze datumgrenzen op de aanwezigheid van een territorium, te weten: een paar in broedbiotoop, een vogel met territoriaal gedrag (zang, balts, dreigen, territoriumroep) en een vogel met nest-indicerend gedrag (nestbouw, alarm, met voer, met uitgevlogen jongen). Binnen de datumgrenzen is volgens Sovon minimaal één zo'n geldige waarneming vereist om een territorium vast te kunnen stellen. Geldige waarnemingen waren tijdens mijn tellingen vooral zingende mannen, maar ook tweemaal een of twee ouders met een uitgevlogen juveniel, eenmaal een stil paar in broedbiotoop en tweemaal vechtende leeuweriken waarbij beide waarnemingen voor twee territoria werden gerekend. Eén keer begonnen de leeuweriken na het vechten (in de lucht tegen elkaar aan botsend!) ook te zingen. De andere keer echter niet; daarbij kon het eventueel ook zijn gegaan om een mannetje dat het vrouwtje probeerde terug te krijgen naar het nest. Dit kan op vechten lijken (mededeling Henk Jan Ottens 2016).

Deelgebied	2009	2010	2011	2012	2016
Klein-Amerika	(2) 4 (-)	(-) 2 (-)	(-) 2 (-)	(1) 2 (-)	(-) 2 (-)
Lamers	(-) 3 (-)	(-) 1 (-)	(-) 2 (-)	(2) 2 (-)	(-) 3 (-)
Sint-Jansberg	(2) 2 (-)	(-) 1 (-)	(1) 1 (-)	(1) 1 (-)	(-) 3 (-)
Dennenkamp	(2) 3 (-)	(1) 1 (-)	(3) 2 (-)	(2) 3 (1)	(-) 2 (-)
Lagewald	(2) 1 (-)	(-) 1 (-)	(2) 2 (-)	(1) 1 (1)	(-) 2 (-)
Overig gebied	(3) 0 (-)	(1) 1 (1)	(4) 2 (2)	(2) 3 (4)	(-) 0 (2)
Totaal	(11) 13 (-)	(2) 7 (1)	(10) 11 (2)	(9) 12 (6)	(-) 12 (2)

Tabel 1. Aantal veldbezoeken per deelgebied per jaar. Pervak staan drie getallen: voor, binnen, en na de datumgrenzen (1 april – 15 juni). Bij een bezoek aan Overig gebied werd telkens maar een deel van het overige telgebied bezocht.

Het aantal bezoeken binnen en buiten de datumgrenzen varieerde per jaar en per gebied (zie Tabel 1). Beter zou zijn geweest om de bezoekenintensiteit constant te houden, maar om praktische redenen was dit niet altijd mogelijk. Veldleeuweriken kunnen gedurende de hele dag zingend gehoord worden (Hustings et al. 1985), maar in de ochtend is de zangactiviteit mogelijk wel hoger (Philippona 2001). Ik deed de meeste bezoeken in de latere ochtend en vroege middag, enkele in de vroege morgen en enkele in de vroege avond. Het weer was vrijwel altijd zonder neerslag, soms wel met wind. Alle waarnemingen (inclusief niet-geldige) werden ter plekke opgeschreven en soms ter verduidelijking ingetekend in gebiedsschetsjes van ongeveer 1 op 10.000. Het achteraf clusteren van waarnemingen die tot eenzelfde territorium behoren, deed ik handmatig, en twee keer, voor een robuuste bepaling. Eerst clusterde ik de gegevens na elk veldseizoen, later nog een keer alle jaren na 2016 tegelijk. Er werd onderscheid gemaakt tussen verschillende territoria aan

de hand van uitsluitende waarnemingen, of wanneer waarnemingen van verschillende tijdstippen meer dan 300m uit elkaar lagen, de zogenaamde fusieafstand (Van Dijk & Boele 2011). Omdat op basis van uitsluitende waarnemingen hoge dichtheden werden vastgesteld, hield ik in enkele gevallen minder dan 300m aan. Dit was wanneer verschillende niet-uitsluitende waarnemingen uit bepaalde “vaste” plekken kwamen, die in andere jaren gelijkstonden aan meerdere territoria. De afstand tussen die enkele plekken lag op ongeveer 200-250m.

Als aanvulling op de eigen tellingen werd www.waarneming.nl geraadpleegd om te zien of er in het overige gebied Veldleeuwerikterritoria door anderen waren vastgesteld. Ook hier werden de richtlijnen van Sovon (2011) aangehouden (datumgrenzen, type waarneming en fusieafstand).

De statistische analyses werden allemaal gedaan in het programma R (R Core Team 2013).

Veldleeuwerik (m) Klein Amerika

Resultaten

Er werden meer territoria vastgesteld als ik binnen de datumgrenzen een gebied vaker bezocht, maar dit was niet significant (getest op deelgebiedniveau in een Linear Mixed Model met random effecten van subgebied en jaar, $F(1,19.0) = 1.385$, $p = 0.254$).

In totaal werden er jaarlijks 17 tot 30 Veldleeuwerikterritoria vastgesteld (en inclusief de waarnemingen van derden waren dit er 18-30, zie ook Grafiek 1). Deze werden niet verspreid over het hele gebied gevonden, maar in enkele kerngebieden (zie Figuur 1). Dit waren Klein-Amerika (6-12 territoria per jaar), Lamers (0-3), Sint-Jansberg bij Grafwegen (0-4), Dennenkamp (4-11) en Lagewald (2-5). Er was wellicht sprake van een dalende trend (gemiddeld 1 territorium minder per jaar), maar dit was niet significant (Lineair model, $F(1,3) = 0.953$, $p = 0.401$) en de jaarlijkse fluctuatie was vrij groot.

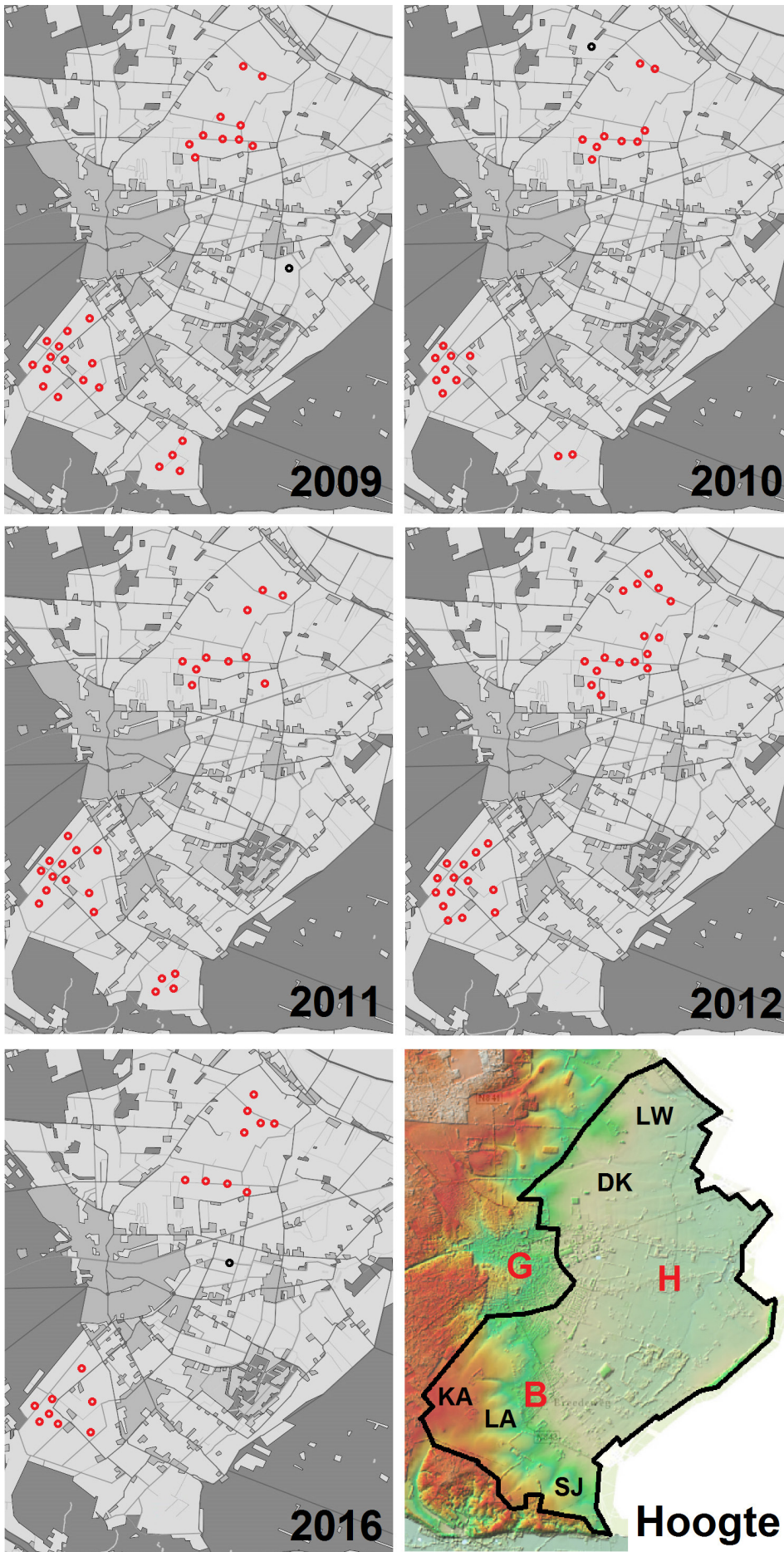
Op het oog verschilden de trends tussen de deelgebieden (zie Grafiek 2, maar

statistisch niet significant, ANOVA, $F(4,15) = 1.787$, $p = 0.184$). Zo zijn de aantallen territoria afgenomen op Klein-Amerika en de Dennenkamp, in beide gebieden met gemiddeld een half territorium per jaar. Op de Sint-Jansberg zijn Veldleeuweriken zelfs verdwenen in 2012, terwijl er daarvoor jaarlijks 2-4 territoria zaten. In het gebied bij Lamers lijkt de stand stabiel: daar blijft een klein aantal territoria aanwezig. Op Lagewald nam het aantal territoria juist toe, met gemiddeld een half territorium per jaar.

Met waarnemingen van derden op www.waarneming.nl konden in 2009-2016 zes andere territoria worden vastgesteld, alle buiten de kerngebieden: langs de Leijgraaf bij De Horst (in 2009), langs de Leijgraaf bij De Bruuk (in 2015), in het Schildbroek (in 2014 vlak voor datumgrens en in 2015) en bij het Rensepaedje, Cranenburgsestraat (in 2016). Net buiten het telgebied werd ook een territorium vastgesteld op Foxhil, Nederrijk (in 2010). Voor de kerngebieden gaven de waarnemingen van www.waarneming.nl

Sint-Jansberg

Figuur 1. Ligging van de vastgestelde territoria van Veldleeuweriken in Groesbeek in 2009-2012 en 2016. Rood: zelf vastgesteld uit systematische tellingen, zwart: toevoegingen vastgesteld met www.waarneming.nl. De ondergrond van deze kaart is gemaakt door Stijn Schreven op basis van de Wandelpadenkaart Groesbeek (Stichting Landschap Ooijpolder-Groesbeek 2005). Ook is een hoogtekaart gegeven (bron: slgelderland.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=6e2baf09f9944adcb2a509764015bf02) met daarop aangegeven het telgebied (zwart omlijnd), de dorpen (G-Groesbeek, B-Breedeweg, H-De Horst), en de verschillende kerngebieden (KA-Klein-Amerika, LA-Lamers, SJ-Sint-Jansberg, DK-Dennenkamp, LW-Lagewald).

veel lagere dichtheden dan ik zelf vaststelde met systematische tellingen. Ook in de jaren waarin ik niet telde, werden door anderen wel Veldleeuweriken in de kerngebieden gemeld, maar wederom in lagere dichtheden. Op de Sint-Jansberg werden door anderen in 2013-2015 geen territoria vastgesteld.

Discussie

De vrij grote jaarlijkse variatie in het aantal territoria is vermoedelijk deels toe te schrijven aan mijn bezoekfrequentie (vooral het lage aantal in 2010, maar niet dat in 2016). De ervaring van Henk Jan Ottens in de bolwerken in Drenthe en Oost-Groningen is doorgaans dat de stand juist niet zo veel schommelt. Dit kan erop wijzen dat mijn tijdsinspanning inderdaad een belangrijke factor is geweest. Aan de andere kant kan de dynamiek in de bezettingsgraad ook verschillen tussen gebieden met lage en hoge territoriumdichtheden, aangezien de beste plekken vaak consistent bezet zijn dan de minder goede plekken (zie bijvoorbeeld voor Haviken: Krüger & Lindström 2002) en misschien is het broedsucces buiten de bolwerken ook variabel. Aangezien de jaarlijkse overleving van adulte Veldleeuweriken over het algemeen slechts 55 – 65% is (Donald 2004), kan de grootte van een populatie gemakkelijk fluctuaties laten zien als het broedsucces of de instroom van buitenaf per jaar verschilt.

In de kerngebieden werden soms vrij hoge dichtheden gevonden (aantal territoria per 100ha: Klein-Amerika 7.2 – 14.5, Lamers 0 – 10.7, Sint-Jansberg 0 – 13.8, Dennenkamp 2.9 – 8.1, Lagewald 2.5 – 6.2). Niettemin zijn deze dichtheden nog steeds lager dan die in de echt goede Nederlandse Veldleeuwerikbolwerken zoals in Drenthe en Oost-Groningen, waar dichtheden van respectievelijk 11.1 – 22.0

en 16.1 – 32.4 territoria per 100ha bereikt worden (Ottens et al. 2016) en in het Drentse LOFAR-gebied zelfs van 26.4 – 51.6 territoria per 100ha (Ottens 2016).

Als we kijken waar de Groesbeekse kerngebieden zich bevinden, dan lijkt openheid van het landschap een zeer bepalende factor. De kerngebieden zitten precies daar waar het landschap zeer open is. Dit kan in zekere mate in Figuur 1 gezien worden, maar nog beter op luchtfoto's. De hoogte van een gebied is van ondergeschikt belang, want de kerngebieden op Dennenkamp en Lagewald zijn laaggelegen delen terwijl die op Klein-Amerika, Lamers en de Sint-Jansberg juist hoog liggen. Wel lijkt in alle kerngebieden relatief veel akkerbouw te zijn en relatief weinig grasland. Er is relatief meer grasland in de lagere, nattere delen rondom De Bruuk en De Horst (op basis van eigen indruk en luchtfoto's). Dit is moeilijk te kwantificeren maar speelt mogelijk ook een rol, hoewel de ruimtelijke verschillen hierin niet zo duidelijk zijn als die in de openheid van het landschap. Het landgebruik wordt voor een deel bepaald door de grondsoort. Zandgrond voert de boventoon in het hele gebied, maar er zijn ook plaatselijke verschillen. Zo is op de hooggelegen gebieden veel löss te vinden, terwijl de grond in de lage nattere delen ook veen en klei bevat (uit eigen observaties en TNO 2013). Het zou mooi zijn om een GIS-analyse te doen om te kijken welke factor (landgebruik, grondsoort, of openheid van het landschap) de locaties van Veldleeuwerikterritoria het sterkst bepaalt, maar dit is iets voor later. Voor nu springt de openheid van het landschap verreweg het meest in het oog.

De licht dalende trend kan liggen aan het feit dat er maar één recent jaar bij zit, dat toevallig misschien net een slecht jaar was.

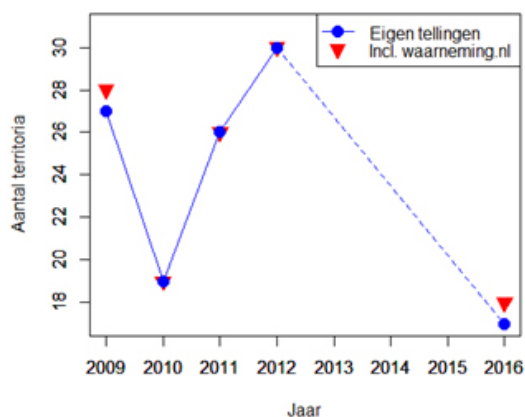
Het aantal bezoeken in dit jaar was wel hoog. Mijn manier van waarnemen is wellicht iets veranderd (waarbij ik specifieke individuen beter in de gaten houd), maar ik heb alsnog altijd alle ruwe waarnemingen opgeschreven. Aan mijn manier van clusteren kan het ook niet liggen, omdat ik dat twee keer heb gedaan (met heimwee naar de tijd waarin ik veel meer Veldleeuweriken mocht noteren), waarbij er vergelijkbare resultaten uitkwamen.

Het hoge aandeel grasland in Groesbeek (58% van de oppervlakte cultuurland), waarvan minder dan een tiende volgens het CBS onder 'natuurlijk grasland' valt, is waarschijnlijk niet gunstig voor de Veldleeuweriken. Landelijk is de Veldleeuwerik sterker afgenomen in grasland dan in akkerland (Van 't Hoff 2002). Een belangrijke oorzaak daarvan is dat de maaibeurten elkaar zo snel opvolgen, dat broedparen maar een kleine kans hebben om in de tussentijd eieren te leggen en jongen groot te brengen (Ottens et al. 2016). Naast veel gras, is er in Groesbeek weinig graan: 14% van het cultuurland, tegen bijvoorbeeld 20-50% in de Noord-Nederlandse bolwerken. Graan is normaliter wel een relatief veilig gewas om in te broeden (Kuiper 2015) en daardoor vaak de motor achter de jongenproductie (mededeling Henk Jan Ottens 2016). Dit vermoedelijk ongunstige agrarische landgebruik in Groesbeek kan de licht dalende trend hebben veroorzaakt. Daarnaast hebben plaatselijke veranderingen in het landschap soms duidelijke invloeden gehad in de bezetting van de verschillende deelgebieden.

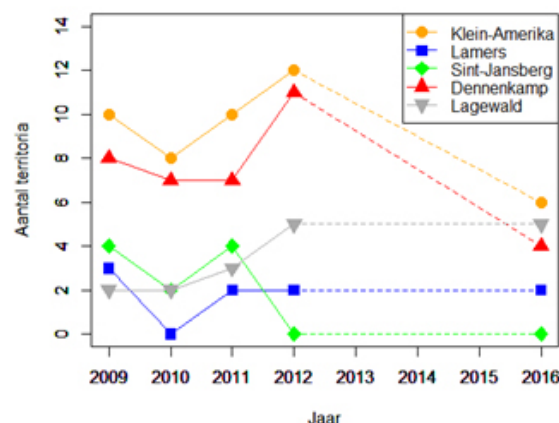
Zo was het verdwijnen van Veldleeuweriken op de Sint-Jansberg onverwacht, omdat hier juist een biologische boer zit. In dit gebied worden veel verschillende gewassen op een kleine oppervlakte geteeld, wordt het land nauwelijks machinaal bewerkt (vaak met de hand of met

handwerktuigen), en worden waarschijnlijk ook geen gifstoffen gebruikt. Dat zou de Veldleeuwerik goed moeten doen. De boer was zich ook bewust van de Veldleeuweriken in het gebied. De onverhoopte verdwijning lag vermoedelijk aan het verdwijnen van een landweggetje, dat geheel opging in een grote conventionele akker in het voorjaar van 2012. Een landweggetje is belangrijk omdat er in het gras van de berm genesteld kan worden zonder uitgemaaid te worden (zie ook Van 't Hoff 2002). Zo hebben we met de Groesbeekse Weidevogelbescherming op het Lagewald incidenteel nesten gevonden in 2005 (2x) en 2009 (1x). Een andere oorzaak van het verdwijnen van de territoria op de Sint-Jansberg kan verruiging van het gebied zijn. De bosjes in de ecologische verbindingszone aan de zuidkant (het zogenaamde "Land van Bus", aangelegd in 2007) zijn inmiddels al vrij hoog geworden en daarmee wordt het landschap minder open. Ook is er rond 2014 een Torenvalkenkast geplaatst, die al enkele jaren bezet is geweest. Maar dit zou geen probleem moeten zijn voor de leeuweriken, aangezien er ook bezette kasten staan bij bijvoorbeeld de wijngaarden op Klein-Amerika en bij Lamers. De verdwenen paren kunnen verplaatst zijn naar de andere kerngebieden, die in 2012 juist vooral toenames lieten zien, of naar geschikte gebieden ten zuiden van het bos (bijvoorbeeld de Koningsvennen bij Milsbeek).

De toename op Lagewald zou kunnen komen door de plaatselijke recente opkomst van meer permanent grasland voor de beweiding van paarden, namelijk op een groot deel van de noordkant. Dit kan hebben gezorgd voor een betere nestgelegenheid en hogere nest- en jongenoverlevingskansen, vooral in de randen van zo'n wei. Aan de andere kant is te intensieve beweiding juist slecht vanwege

Grafiek 1: Het aantal vastgestelde territoria van Veldleeuweriken in Groesbeek in 2009-2016, op basis van eigen tellingen (blauw) en inclusief toevoegingen uit www.waarneming.nl (rood).

Grafiek 2: Het aantal vastgestelde territoria van Veldleeuweriken per deelgebied in Groesbeek in 2009-2016. De ligging van de vijf deelgebieden is aangegeven in Figuur 1.

een hoge kans op vertrapping. Ook was er op Lagewald in veel jaren een grote centrale graanakker aanwezig, maar dit heb ik niet goed gekwantificeerd.

De aantallen op Klein-Amerika en Dennenkamp zijn sterk gecorreleerd ($r = 0.93$, $p = 0.016$). Mogelijk zijn deze gebieden dusdanig gelijk aan elkaar, dat de bezetting (en eventueel het broedsucces en de overleving) door dezelfde factoren gestuurd worden, hoewel Klein-Amerika mij iets kleinschaliger lijkt. Een oorzaak van de afname kan zitten in de verruiging van de natuurstroken die in beide gebieden liggen, aangelegd in 2003. Langs de Zandbaan, op Klein-Amerika, verruigt deze met Brem en struwelen, maar vooral langs de Geleilaan, op de Dennenkamp, met inmiddels vrij grote bosjes en struwelen. Enkele jaren voor ik begon te tellen, werd de strook langs de Geleilaan door Veldleeuweriken nog actief gebruikt. Nu is hij daar te ruig voor. Ook is er op de Dennenkamp een landweggetje, de Steumpeldelaan, ten zuiden van de Geleilaan, opgegaan in een grote akker in 2015 of 2016. Daarnaast is het mogelijk nadelige effect van grasland ook plaatselijk merkbaar geweest,

namelijk bij Derix aan de westkant van de Dennenkamp. Hier heeft een handvol kleine akkers begin 2012 plaatsgemaakt voor één groot grasland. Waar voorheen twee of drie Veldleeuweriken zongen, zingt er nu nog maar eentje.

De fluctuatie in de totale aantallen zou ook van buitenaf veroorzaakt kunnen worden, aangezien er in de winter soms meer Veldleeuweriken in het gebied aanwezig zijn dan er broeden. Kunnen zulke vogels hier blijven broeden als de voedselomstandigheden in het gebied goed zijn? Uit eigen waarnemingen en die op www.waarneming.nl blijkt dat er op Nederrijck, Lagewald en Dennenkamp vele tientallen tot enkele honderden kunnen overwinteren, op Klein-Amerika en bij Lamers vaak enkele tientallen en tegen Groesbeek, tegen het Reichswald en op de Sint-Jansberg een handvol. Anderzijds is de broedplaatstrouw van adulte Veldleeuweriken zeer hoog en de weinige verplaatsingen die plaatsvinden zijn hooguit 2km ver. Ook jonge Veldleeuweriken beginnen zelden verder dan 4km van hun geboorteplaats te broeden (Donald 2004,

Hegemann et al. 2010). Dit suggereert dat Groesbeek vrij geïsoleerd is door het omringende bos. Eventuele uitwisseling is weliswaar mogelijk met een klein deel van de Duffelt en de Ooijpolder, de heidegebieden in het westelijke bos, het landbouwgebied boven de Maas, en de Koningsvennen (zie Gielen 2015, www.waarneming.nl), maar de populatie lijkt zich vooral zelf te moeten bedruipen.

Nederlandse Veldleeuweriken kunnen ver weg overwinteren (tot 1900km) maar ook in hun eigen broedgebied (Hegemann et al. 2010). In dat licht is het interessant dat er in de winters van 2011-12 en 2012-13 extra wintervoedsel beschikbaar werd gemaakt op Klein-Amerika door een experiment van Alterra, Wageningen UR. Hierbij werden verschillende gewasmengsels ingezaaid en niet geoogst. In de winters van 2013-14 en 2014-15 werd dit door De Ploegdriever en de Gemeente Groesbeek voortgezet. In de eerste twee winters werden Veldleeuweriken

gedurende drie bezoeken van een halfuur per perceel niet bij de drie aangelegde gewasmengsels waargenomen (Jansma 2013, mededeling Martijn Hammers 2016). In de 100ha rondom de voedselplots werden wel Veldleeuweriken waargenomen (in totaal 42 individuen) en dit waren er meer dan in een nabijgelegen controlegebied zonder extra voedsel (waar er slechts twee werden gezien). Zo'n verschil werd ook op andere proefpercelen in Nederland vastgesteld (Hammers et al. 2016). Mogelijk werden de Veldleeuweriken dus toch aangetrokken door het gebied met meer voedsel (zie ook Donald 2004 voor wintergewasvoorkeuren) of door de aanwezigheid van andere overwinterende zangvogels. Dit kan hebben gezorgd voor een hogere overlevingskans van de lokaal overwinterende Veldleeuweriken en daarmee ook voor het hoge aantal territoria in 2012.

Conclusie

Er zijn jaarlijks 18-30 Veldleeuwerikterritoria in Groesbeek aanwezig, voornamelijk in vijf

Nest Veldleeuwerik Lagewald

kerngebieden, waar ze plaatselijk vrij hoge dichtheden bereiken (tot 14.5 per 100ha). Deze kerngebieden liggen daar waar het landschap zeer open is. Het totale aantal territoria nam van 2009 tot 2016 licht af, maar de jaarlijkse fluctuatie was groot (vermoedelijk grotendeels een inspanningseffect) en de trends verschilden per kerngebied. Zo verdween de Veldleeuwerik op de Sint-Jansberg, nam hij af op Klein-Amerika en de Dennenkamp, was hij stabiel bij Lamers en nam hij toe op Lagewald. Belangrijke factoren voor de plaatselijke afnames zijn vermoedelijk het fuseren van akkers en daarmee het verdwijnen van landweggetjes en het verouderen en verruigen van natuurstroken. De toename op Lagewald komt mogelijk door een groot areaal graan, en een toegenomen areaal permanent grasland, voor de beweiding van paarden. De dalende totale trend en enkele plaatselijke trends kunnen ook verklaard worden doordat het Groesbeeks cultuurland een hoog aandeel grasland en een laag aandeel granen heeft, wat over het algemeen ongunstig is. Extra aangelegd wintervoedselgewas op Klein-Amerika zou kunnen hebben gezorgd voor de hoge aantallen in 2012 door een verhoogde overleving van standvogels. Dit artikel laat zien dat er in Groesbeek, een gebied buiten de Nederlandse bolwerken en half geïsoleerd door omringende bosgebieden, een kleine populatie van Veldleeuweriken bestaat. Hoewel het landgebruik en de landschappelijke veranderingen misschien geen goede toekomst voorspellen, zullen vervolgtellingen het werkelijke lot van de Groesbeekse Veldleeuweriken moeten onthullen.

Dankwoord

Ik bedank mijn broer Stijn voor het maken van de basiskaart in figuur 1 en Stijn en Henk Jan Ottens voor hun commentaar op een eerdere

versie. Aanvullende informatie over de wintervoedselpercelen en de natuurstroken werd verstrekt door Martijn Hammers, Nel van den Bergh, Arno van der Kruis, Bart Willers en Gerard Müskens.

Literatuur

- Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland, deel 2) GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- CBS. 2016. Cijfers. Landbouw; gewassen, dieren en grondgebruik naar gemeente. <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers>
- Donald P.F. 2004. The Skylark. T&AD Poyser, Londen.
- Gielen J. 2015. Veldleeuwerik - Digitale Avifauna VWG Nijmegen. <http://nijmegen.waarneming.nl/soort/atlas/?id=192>
- Hammers M., Müskens G.J.D.M., van Kats R.J.M., Teunissen W.A. & Kleijn D. 2016. Concentrating or scattering management in agricultural landscapes: Examining the effectiveness and efficiency of conservation measures. *Agriculture, Ecosystems and Environment* 235: 51–60.
- Hegemann A., van der Jeugd H.P., de Graaf M., Oostebink L.L. & Tieleman B.I. 2010. Are Dutch Skylarks partial migrants? Ring recovery data and radio telemetry suggest local coexistence of contrasting migration strategies. *Ardea* 98: 135–143.
- Hustings M.F.H., Kwak R.G.M., Opdam P.F.M. & Reijnen M.J.S.M. (red.) 1985. Vogelinventarisatie: achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc, Wageningen/Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Jansma A. 2013. Wintervoedsel voor akkervogels in Groesbeek. *Mourik* 39(2): 52–55.
- König H. 2013. Feldlerche ☐ *Alauda arvensis*,

- pp. 316-317 in: Grüneberg C. & Südmann S.R. et al. 2013. Die Brutvögel Nordrhein-Westfalens. NWO & LANUV (Hrsg.), LWL-Museum für Naturkunde, Münster.
- Krüger O. & Lindström J. 2001. Habitat heterogeneity affects population growth in Goshawk *Accipiter gentilis*. *Journal of Animal Ecology* 70: 173–181.
- Kuiper M.W. 2015. The value of field margins for farmland birds. PhD thesis, Wageningen Universiteit. Hoofdstuk 5, p. 95-155.
- Ottens H.J. 2016. Het effect van graslandbeheer op het reproductiesucces van Graspiepers, Veldleeuweriken en Gele Kwikstaarten in het LOFAR-gebied. Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief, Scheemda.
- Ottens H.J., Hakkert J. & Wiersma P. 2016. Effect van uitgesteld maaibeheer op broedsucces van Veldleeuweriken. Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief, Scheemda.
- Philippona J. 2001. Over de zang van leeuweriken. *Vogeljaar* 49(3): 116-118.
- R Core Team. 2013. R: A language and environment for statistical computing. R foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. www.R-project.org.
- Sovon 2016. Voorlopige resultaten Vogelatlas 2012-2015, Veldleeuwerik. <http://www.vogelatlas.nl/atlas/soorten/soort/9760/B>
- Sovon & CBS. 2016. Veldleeuwerik; verspreiding en trends <https://www.sovon.nl/nl/soort/9760>
- TNO. 2013. GeoTop modellering, DINO-loket. Grondslagkaart van Groesbeek. <http://www2.dinoloket.nl/nl/about/modellen/geotopdl5.html>
- Van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Van 't Hoff J. 2002. Veldleeuwerik *Alauda arvensis*. Pp. 312-313. In: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrata Survey-Nederland, Leiden.
- Vogelbescherming 2016. Veldleeuwerik – Bescherming. http://www.vogelbescherming.nl/vogels_kijken/vogelgids/zoekresultaat/detailpagina/q/vogel/231/tab/Bescherming (geraadpleegd 9 juli 2016)

Klein Amerika

Een meeuw met een ring in Wijchen

Auteur: Jeroen Nagtegaal

Toen in de eerste dagen van januari door verschillende weermannen en -vrouwen gesproken werd over vorst, was dat voor mij de reden om op het werk wat extra dagen vrij te plannen. Hoewel het aflezen van meeuwen ook goed kan bij temperaturen boven het vriespunt, zorgt het winterweer voor extra hongerige meeuwen en voor ijs op het water. Hierdoor krijg je niet alleen meer meeuwen op voer, maar ze zijn vaak ook happiger. En tijdens het uitbuiken staan de vogels op het ijs in plaats van dat ze in het water drijven.

Na verschillende afleesrondes in de regio, langs onder andere de Nederrijn, ben ik op 18 januari in de richting van Wijchen gegaan om samen met Jordy Houkes 'zijn' afleesplekken te bezoeken. Na al enig succes te hebben gehad bij het Wijchens Meer, met negen verschillende Kok- en Stormmeeuwen uit Nederland (2), België (2), Duitsland (2), Polen (1) en Finland (2), zijn we gaan kijken nabij de Loonse Waard waar een voorverzamelplaats is van Kok- en Stormmeeuwen op een varkenschuur. In het kader van Stroomlijn (het hoogwaterprogramma waar zoveel om te doen is...) zijn de bomen rondom een deel van de Loonse Waard gekapt. In combinatie met het aanwezige ijs en de paarhonderd rustende meeuwen was dit een mooie combinatie om een voerpoging te wagen. Nog voordat we enige afstand hadden genomen om de groep de kans te geven om te ontdekken dat ik er wat broden en kaas had neergegooid, kwamen ze al aangevlogen om hun feestmaal te nuttigen. Gedurende deze avond lazen we twintig verschillende ringen af van Kok- en Stormmeeuwen uit Nederland (8), België (2), Polen (4), Denemarken (1), Finland (1), Litouwen (2), Estland (1) en Letland (1). Al

met al een heel succesvolle actie.

Daags erna, de 19e, ben ik opnieuw gaan voeren. In winterse omstandigheden is de doorloop vrij groot en zeker met enkele duizenden meeuwen lukt het niet altijd om elke ring volledig af te lezen. Deze dag was de score dan ook anders met achttien geringde Kok- en Stormmeeuwen, waarvan slechts vijf ringen de dag ervoor ook werden gezien. De samenstelling van de landen was deze avond ook beduidend uitgebreider, met ringen uit Nederland (6), België (3), Duitsland (1), Polen (2), Noorwegen (1), Zweden (1), Finland (1), Litouwen (1), Estland (1) en Letland (1). Bij het aflezen van ringen is er bij mij niet alleen aandacht voor de pootjes, maar ook voor andere individuele kenmerken zoals de tekening van de kop, de pootkleur, de positie van de ring en - specifiek voor Stormmeeuw - de kleur van de iris en de snaveltekening. Dit alles om vogels binnen de massa beter te kunnen volgen tijdens het aflezen van metalen ringen. Het letten op deze kenmerken zorgt er ook voor dat ik vrij eenvoudig afwijkende vogels eruit haal zoals Zwartkopmeeuwen of een Ringsnavelmeeuw. Waar het in 2012 in Limburg nog ging om een zeer duidelijke 'vent' met Poolse ring, was de vogel in de Loonse Waard beduidend minder opvallend.

Tijdens de tweede aflees sessie viel deze vogel mij in eerste instantie op door de combinatie van een brede snavelband én een lichtere iris. Het postuur en de mantekleur waren niet zichtbaar afwijkend ten opzichte van de aanwezige Stormmeeuwen. Doordat de vogel rustig en vooraan op het ijs liep, was er alle tijd om de vogel te volgen en Jordy te wijzen op de aanwezigheid van deze

‘afwijkende Stormmeeuw’. Helaas bleek het aanwijzen toch wat lastiger (tussen honderden meeuwen), maar na een moment van opvliegen keerde de vogel terug en lukte het Jordy alsnog om de juiste vogel in beeld te krijgen, waarna ik snel een filmpje maakte en de eerste videostills de wereld in werden gestuurd. Voor mij was er daarna toch gewoon weer enige rust en lag de focus vooral op het aflezen van ringen, het werd namelijk weer snel donker. Dezelfde avond lukte het niet om de vogel opnieuw in beeld te krijgen. De dagen erna werd de vogel vrijwel dagelijks waargenomen, mede dankzij verschillende voeracties van de waarnemers en van Jordy.

De laatste waarnemingsdatum betreft 29 januari, toen de vogels dankzij eveneens een voeractie weer op het ijs verscheen. Salliant detail hierbij is dat de eerste én de laatste waarneming van deze vogel van mijn hand zijn. In totaal is de vogel exact 200 maal ingevoerd op waarneming.nl. Hierbij dient wel vermeld te worden dat een aantal waarnemingen op onzeker staat vanwege verwarring met een Stormmeeuw. Gelet op het meerdaagse verblijf bestaat er een reële kans dat de vogel nog in de omgeving aanwezig is of de regio in een volgende winter weer zal bezoeken. Hem vinden zal echter het probleem zijn...

Ringsnavelmeeuw (middelste)

Foto: Jordy Houkes

Ander faunanieuws

Auteur: Sjak Gielen (sjakgielen@glazenkamp.net)

De winter is een slappe tijd waarin maar weinig insecten zich laten zien en dus moet er wat verzonnen worden om toch bezig te blijven. Peter Hoppenbrouwers nam het initiatief om de groeiende populatie van de Sleedoorndpage bij de Kraaijbergse Plassen eens wat nader te onderzoeken. Deze aflevering van faunanieuws is geheel hieraan gewijd.

Imago Sleedoorndpage op Boerenwormkruid (foto Peter Hoppenbrouwers).

De Sleedoorndpage, in Nederland een Rode Lijstsoort uit de categorie 'bedreigd', is een zeldzame standvlinder die maar weinig trekgedrag vertoont. De levenscyclus duurt één jaar waarin de vier stadia (ei, rups, pop, imago) worden doorlopen. Het eistadium beslaat acht maanden en dit is dus veruit de langste periode. De imago's vliegen in één generatie tussen eind juli en eind september met een duidelijke piek in de maand augustus. De mannetjes vliegen vaker in de kruinen van vrijstaande bomen en de vrouwtjes houden zich veelal schuil in struwelen, waardoor imago's lastig te tellen zijn. Omdat de rups groen is en de pop zich in de strooisellaag bevindt, moeten we het voor inventarisatie vooral hebben van de eifase.

Ondanks het speldenknopformaat van de eitjes zijn ze toch wel te vinden. Ze zijn wit en steken scherp af tegen de donkere takken waarop ze zijn afgezet. De soort doet zijn naam eer aan omdat de vrouwtjes bij de eiafzet een zware voorkeur hebben voor Sleedoornd. Bij gericht zoeken kunnen ze dan, met name in de oksel op de overgang van ouder naar jonger hout, worden aangetroffen. Meestal

betreffen het solitaire eitjes, maar soms ook twee- of drietallen. Ook aan de favoriete zonnige zuidzijde van struweel valt het nog niet mee om de speld in de hooiberg op te sporen. Afgelopen winter is voor het eerst het hele gebied afgezocht. Meerdere leden van de VWG hebben hierbij meegezocht.

Eitje van de Sleedoorndpage (foto Peter Hoppenbrouwers).

In Nederland kwam de soort in het begin van de vorige eeuw verspreid voor in Hoog-Nederland. In de perioden 1910-1920 en 1960-1980 vond een aanzienlijke afname plaats, waarbij de soort op veel plekken verdween. De oorzaak moet, met name in de laatstgenoemde periode, gezocht worden in de afname van geschikt leefgebied. Door schaalvergroting zijn heel wat hagen gerooid en/of vervangen door prikkeldraad. Ook veroudering van de struiken pakt negatief uit. De vlinder is met name gebaat bij gefaseerd snoeien of gedoseerde begrazing, waardoor een constant aanbod van jong, een- en tweejarig hout gewaarborgd is.

Vanaf 1985 werd met name in stedelijk gebied (tuinen en parken) weer toename vastgesteld. Onduidelijk is in welke mate het intensiever zoeken naar eitjes in de winter hieraan heeft bijgedragen.

De oudste waarnemingen in het gebied dateren van vlak na de eeuwwisseling. Vanaf 2009 is op een aantal plekken wat gericht naar eitjes gezocht.

De intensiteit van het zoekwerk is niet constant geweest, waardoor de gevonden aantallen variëren van 6 tot 66.

Lange tijd zijn de eitjes op twee plekken in het gebied gevonden; in de eerste onderzoeksjaren was dat vooral in de noordoostelijke hoek terwijl het zwaartepunt later verschoof naar het westelijke deel bij 'de Bult'. Alhoewel er rond de plassen een geweldige hoeveelheid geschikt leefgebied aanwezig is, werden er geen eitjes gevonden. Ook in de Ooijpolder is eerder, in 2011, op oude vindplaatsen en andere potentieel geschikte plekken tevergeefs naar eitjes gezocht.

In de afgelopen winter 2016/17 is intensief en op veel plekken gezocht bij de Kraaienbergse Plassen, met als resultaat zo'n 500 eitjes. Hiermee is het een van de grootste populaties van Nederland.

Deze winter is vastgesteld dat de Sleedoornpage de hele noord- en westkant van de plassen heeft bereikt. Een verrassing was dit eerlijk gezegd niet. Op de eerste plaats is er hier eerder nooit gericht gezocht naar eitjes. Daarnaast lijkt het erg aannemelijk dat de verspreiding sterk bevorderd is door de kap van de begroeiing onder de hoogspanningsmasten die enkele jaren geleden heeft plaatsgevonden. Dit heeft een nieuw vestigingsgebied als het ware toegankelijk gemaakt voor de soort. Vooralsnog ligt de dichtheid van de aangetroffen eitjes aan de noordzijde veel lager dan in de oude kerngebieden, maar de voldoening was des te groter om in eerder maagdelijk gebied ook eitjes te vinden.

Sleedoornpage

Foto: Peter Hoppenbrouwers

Hoe heeft de vlinder het gebied bereikt?

Hoe hebben de vlinders dit gebied gekoloniseerd? Is dat gebeurd vanuit een nabijgelegen vestiging of zijn de eitjes wellicht meegekomen met het plantmateriaal?

Het lijkt aannemelijk dat de Sleedoornpage via het Maasdal vanuit Zuid-Limburg het gebied heeft gekoloniseerd. Waarnemingen van vóór 1990 laten zien dat de soort langs de Maas tot Middellaar werd aangetroffen.

De dichtstbijzijnde populatie ten noorden van het gebied bevindt zich hemelsbreed op dik 25 km in Arnhem-Zuid, wat vestiging vanuit die kant minder waarschijnlijk maakt.

Een andere mogelijkheid is dat de soort met plantmateriaal is meegekomen. Dit is niet geheel ondenkbaar. De eerste vermelding van de soort in het gebied valt in de tijd namelijk samen met de aanplant van nieuwe Sleedoornhagen. Het is onbekend waar het plantmateriaal vandaan komt, maar het zou buitenlands materiaal kunnen zijn omdat deze Sleedoorns jaarlijks wat eerder in bloei komen.

Het zal sterk afhangen van het toekomstige beheer of de populatie stand kan houden of zelfs nog verder door kan groeien.

Eitje van de Sleedoornpage

Foto: Peter Hoppenbrouwers

Steenuil in de voormalige gemeente Groesbeek

Auteur: Johan Thissen en Jan Jacobs

Op verzoek van de gemeente Berg en Dal hebben Jan Jacobs en Johan Thissen in 2016 Steenuilen geïnventariseerd op het grondgebied van de voormalige gemeente Groesbeek. De aanleiding was de opening van de grensovergang Altena - Hettsteeg (Groesbeek-Kranenburg) voor auto's aan het einde van de Cranenburgsestraat. Er rijden nu veel meer auto's op het achterste deel van de Cranenburgsestraat, dwars door belangrijk leefgebied van de Steenuil. De Flora- en faunawet (per 1 januari 2017 opgevolgd door de Wet Natuurbescherming) beschermt de functionaliteit van vaste rust- en verblijfplaatsen van de Steenuil. Er was veel tegenstand tegen de opening van de grensovergang. Staatssecretaris Sharon Dijksma kwam zelfs een kijkje nemen. Bij dat bezoek belofte de toenmalig burgemeester Keereweer aan de staatssecre-

taris dat er nestkasten geplaatst zouden gaan worden.

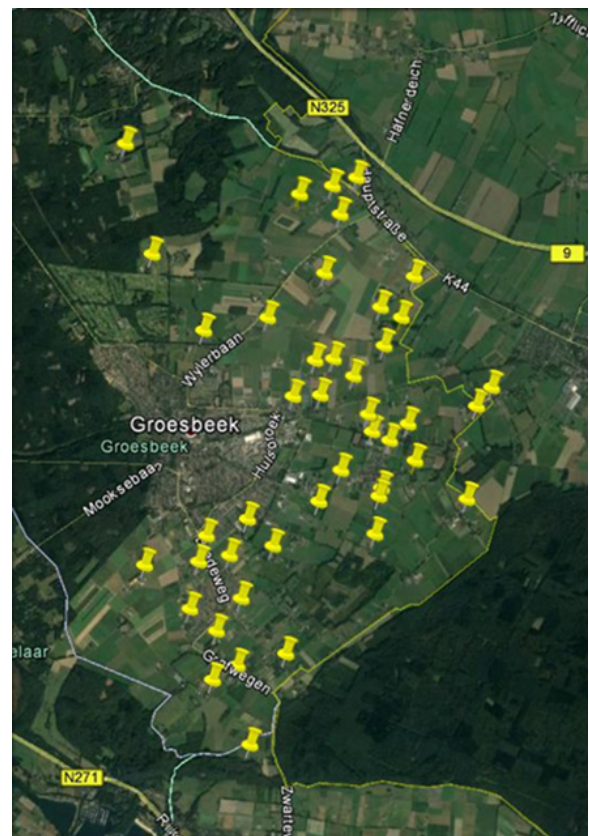
Inventariseren

We hebben het landbouwgebied van Groesbeek afgezocht en het direct aangrenzende kleine hoekje van de gemeente Gennep ten noorden van de Jansberg (de weg Sint-Jansberg te Milsbeek). In totaal gaat het om circa 26km². De bossen op de stuwwal hebben we niet gedaan, omdat we daar geen Steenuil verwachtten.

Steenulen worden op geluid geïnventariseerd. Voor een beeld van de aantallen Steenuilen in een gebied is alleen luisteren niet voldoende, maar moet je de territoriumroep afspelen of zelf imiteren. Probleem daarbij is, dat niet alleen het mannetje deze roep gebruikt, maar ook het vrouwtje, zij het

1974 - 1976

2016

Locaties van territoria van Steenuil in de voormalig gemeente Groesbeek 2016

minder uitgesproken en zachter (van Harxen 2016). Dat een roep zacht klinkt, kan ook komen doordat de uil binnen zit, bijvoorbeeld in een nestkast of een gebouw. Goed opletten dus en niet te snel concluderen dat het gaat om een ander territorium. Anderzijds kunnen Steenuilen hoge dichtheden bereiken en dan dus dicht bij elkaar zitten.

De datumgrenzen zijn 15 februari en 15 april. Voor een territorium moet ten minste één van de waarnemingen in deze periode vallen. Jan Jacobs en Johan Thissen hebben los van elkaar een aantal malen tussen 15 februari en 15 april 2016 met geluid geïnventariseerd. Henk Eikholt, Henk Klaassen en Dick Visser hebben aanvullende waarnemingen geleverd.

Verspreiding

Tot onze blijde verrassing leverde onze inventarisatie 44 territoria van Steenuil op, veel meer dan verwacht. 44 Steenuilen op circa 26km² is veel. De Steenuilen zitten vooral in het lage deel van Groesbeek, maar daarbinnen weinig bij het natuurgebied De Bruuk. De Cranenburgsestraat is de belangrijkste straat voor de Steenuil in Groesbeek.

Nestkasten

Landschapsbeheer Groesbeek (Henk Klaassen) plaatst en onderhoudt nestkasten voor

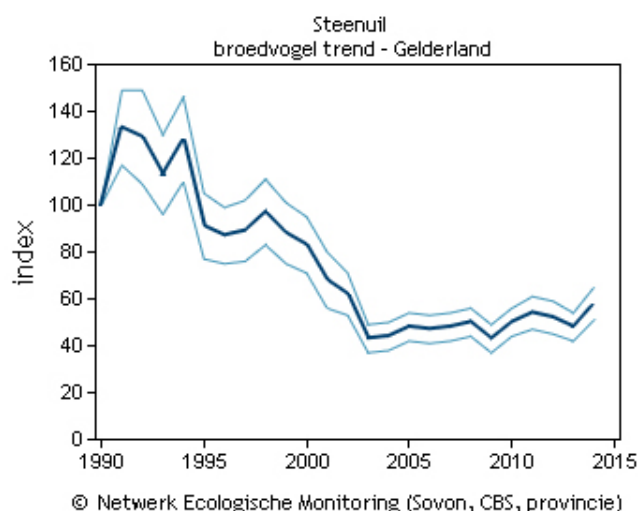
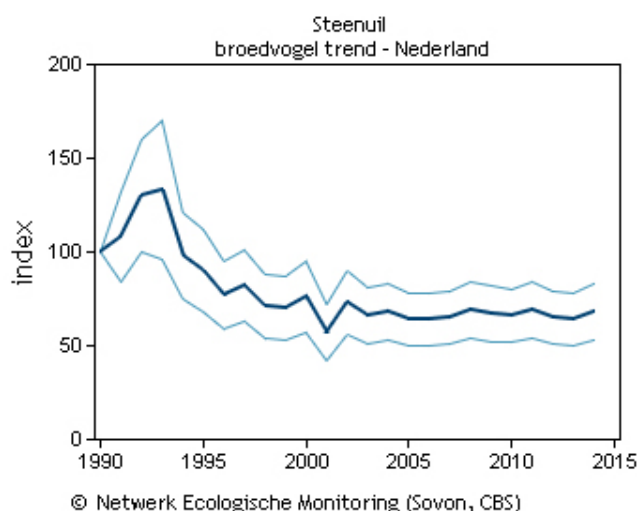
Steenuilen. In 2016 hebben ongeveer acht Steenuilen in nestkasten gebroed. Henk heeft in de winter 2016/2017 een aantal nestkasten vervangen en nieuwe geplaatst.

Vergelijking met vroeger

In 1974, 1975 en 1976 heeft Dick Visser de Steenuilen in hetzelfde gebied nauwkeurig geïnventariseerd. In 1974 deed hij het lage deel van Groesbeek (De Horst - De Bruuk), in 1975 de omgeving van de Zevenheuvelenweg en in 1976 de dorpen Groesbeek en Brede weg, hun naaste omgeving en de Plakseweg. Hij kwam op 49 territoria (Peerenboom 1976, gecorrigeerd aan de hand van de originele soortkaart van Dick Visser). Ons aantal van 44 in 2016 ligt daar niet ver onder. Op het eerste gezicht is het aantal Steenuilen hoogstens licht gedaald.

De kaarten van 1975 en 2016 laten wat verschillen zien. In 1975 waren er meer Steenuilen rond het natuurgebied De Bruuk en waren er enkele territoria in het dorp Groesbeek. In het dorp hadden we in 2016 niets meer.

De sterkste afname van de Steenuil in Nederland heeft zich vermoedelijk vóór de jaren tachtig afgespeeld door enorme veranderingen in het landschap en door grootschalig gebruik van persistente bestrijdingsmiddelen

in land- en tuinbouw (Bijlsma e.a. 2001). Volgens de cijfers van het Netwerk Ecologische Monitoring (zie grafiek) bleef de Steenuil achteruitgaan tot omstreeks 2001 (57% van wat er in 1990 was). Daarna stabiliseerde de stand. In Gelderland nam de stand langer af, tot 2003 (tot 43 % van wat er in 1990 was).

Discussie

Ook in 2016 bleek weer dat het niet goed mogelijk is om alle Steenuilen in een gebied te vinden. Op enkele plekken hebben we in wel vier nachten zonder resultaat het geluid afgespeeld, maar daar bleek later, bij controle van een nestkast, wel degelijk een Steenuil te zitten.

We begrijpen niet waarom de Steenuil in Groesbeek, vergeleken met de jaren zeventig, weinig achteruitgegaan is. Het landschap lijkt minder geschikt dan toen. Mogelijk heeft de toegenomen paardenhouderij een positieve rol. Veel Steenuilen zitten bij maneges en paardenstallingen; kort afgegraasd gras is

gunstig voedselbiotoop voor de Steenuil.

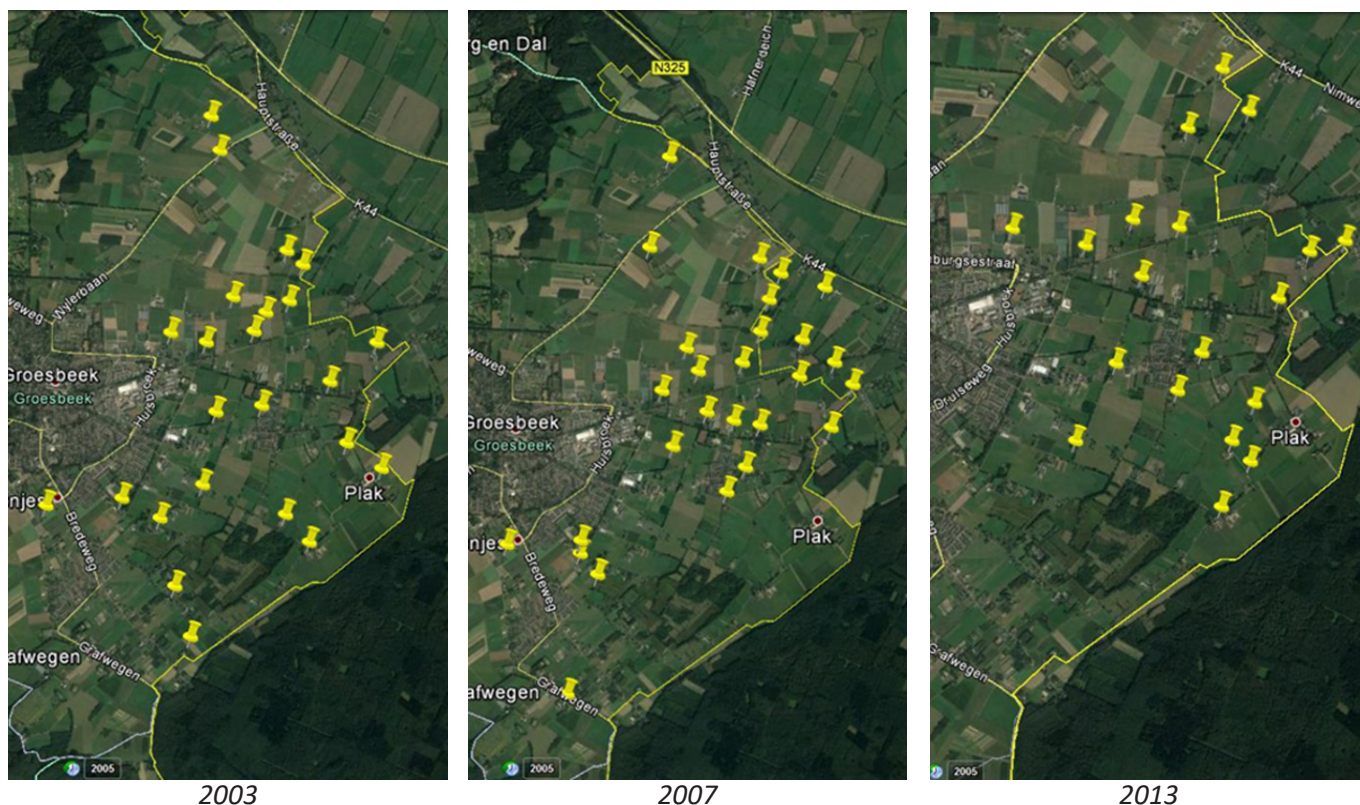
Tussentijdse minder volledige inventarisaties

In 2003, 2007 en 2013 heeft Jan ook Steenuilen geïnventariseerd, vooral rond De Horst, waar hij woont. Deze inventarisaties waren minder intensief dan die van 2016. Het is duidelijk dat rond De Horst en direct ten noorden daarvan (Boersteeg - Lagewald) de aantallen min of meer vergelijkbaar waren met 1974-1976 en 2016, maar dat de inventarisatie in de rest van Groesbeek een stuk minder volledig is geweest.

Bronnen

Bijlsma, R.G., F. Hustings en C.J. Camphuysen 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland. Avifauna van Nederland 2. GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

van Harxen, R. 2016. Zo tel je: Steenuilen met

Onvolledige inventarisaties Steenuil Groesbeek

behulp van geluid. Sovon-Nieuws 29/1: 16.

Mebs, T. & W. Scherzinger 2016. Uilen van Europa (geheel vernieuwde uitgave voor Nederland, bewerkt door G. Meesters). Kosmos, Utrecht.

Peerenboom, A. 1976. Broedvogelinventarisatie van het stuwwallengebied in het Rijk van Nijmegen. VWG Grote Rivieren, Utrecht.

Parende Steenuilen bij nestkast in De Horst

Foto: Henk Eijkholt

Koekoeken kijken in de Nationale Vogelweek

Auteur: Chris van der Heijden

Van 6 t/m 14 mei is het weer Nationale Vogelweek. Dan zijn er in het hele land vogelexcursies om mensen meer te betrekken bij vogels kijken en vogels beschermen. Vogelwerkgroepen worden door Vogelbescherming Nederland en Sovon gestimuleerd om excursies te organiseren, zodat ze hun eigen achterban kunnen versterken en nieuwe mensen kunnen bereiken. Omdat 2017 het Jaar van de Koekoek is, is er in de Nationale Vogelweek extra veel aandacht voor deze vogelsoort. Zo hopelijk ook binnen onze VWG.

Hoewel bijna iedereen de roep van de Koekoek herkent, weten maar weinig mensen hoe deze prachtige vogel er in werkelijkheid uitziet. Dat is jammer, want de Koekoek is een van meest fascinerende vogels van Nederland. In de Nationale Vogelweek willen we zoveel mogelijk mensen de Koekoek eens in het echt laten aanschouwen. Daarom zoeken we excursieleiders. Wil jij voor onze VWG ook een Koekoek-excursie geven in de Nationale Vogelweek? Graag! Er is al een (inmiddels volgeboekte) Koekoek-excursie gepland in De Bruuk. Zo'n Koekoek-excursie is overigens een gewone brede vogelexcursie met, als er een Koekoek opduikt, wat extra aandacht voor deze vogel en zijn leefwijze. Het zou leuk zijn als we ook op de volgende plekken van ons werkgebied in de Nationale Vogelweek zo'n speciale Koekoekexcursie zouden kunnen geven:

- Ooijpolder/Oude Waal/Groenlanden
- Millingerwaard
- Tongelaar

- De Hamert of andere plek in de Maasduinen
- Lent/Bemmel en omgeving
- Kraaijbergse Plassen

Wie helpt er mee in een van deze gebieden (of een eigen favoriet gebied) een excursie te geven? Stuur dan een mailtje naar chrisjanvanderheijden@gmail.com.

Uiteraard zijn alle andere excursies of activiteiten die onze VWG op de kaart zetten ook welkom tijdens de Nationale Vogelweek. Excursie in je eigen dorp of stadspark, in een mooi natuurgebied, naar een bijzondere vogel (Nachtzwaluw, IJsvogel, Nachtegaal, Gierzwaluw) of een lezing of fotografie-excursie.

De afgelopen jaren zijn we verschillende nieuwe leden rijker geworden die tijdens een Vogelweek-excursie met ons hebben kennisgemaakt. Wil je ook een Vogelweek-excursie geven of wil je zelf mee als deelnemer? Kijk dan op www.vogelweek.nl.

PS: VWG-excursies worden natuurlijk ook buiten de Nationale Vogelweek zeer gewaardeerd. Daarvoor kun je contact opnemen met coördinator Bram Ubels (bramubels@hotmail.com)

Activiteitenoverzicht voorjaar 2017

De winter lijkt nu definitief voorbij. In het bos is het al een drukte van jewelste: overal zingende en territoriale vogels. Kortom: tijd voor een stel voorjaarsexcursies! Hieronder vindt u de reeds geplande activiteiten. Het is echter altijd nog mogelijk dat er activiteiten bijkomen. Kijk voor een actueel overzicht in de agenda op www.vogelwerkgroepnijmegen.nl.

Zaterdag 18 maart: Basiscursus heggenvlechten @ Leur

Nergens in Nederland vinden we zoveel verschillende soorten bomen en struiken in heggen als in de Maasheggen. Die zorgen voor een divers en kleinschalig landschap waar ook veel vogels van profiteren. Op deze dag is er, speciaal voor leden van de VWG, een basiscursus heggenvlechten. Deze wordt georganiseerd in de Maasheggen bij Balgoij. De cursus start om 9:00 uur bij Leurseweg 1 te Leur. De cursus bestaat uit een uurtje theorie en daarna 2 à 3 uurtjes heggenvlechten. Graag zelf voor warme kleding en eten & drinken zorgen. Opgeven via jordyhoukes@hotmail.com.

Maandag 27 maart: Algemene ledenvergadering 2017 @ Natuurmuseum Nijmegen

Elders in deze Mourik vindt u de agenda en de vergaderstukken.

Elke dinsdag van 11 april t/m 6 juni: Dinsdagavondexcursie

De Vogelwerkgroep heeft inmiddels een mooie traditie opgebouwd met de dinsdagavondexcursies: in het voorjaar worden 9 dinsdagavonden op rij excursies in de regio georganiseerd onder begeleiding van een meer ervaren vogelaar. Meestal te fiets, af en toe te voet. Aanmelden is niet nodig. Aan deze excursie wordt nog invulling gegeven. Zodra starttijd & -locatie bekend zijn, wordt dat aangekondigd op de website.

Zaterdag 15 april: Excursie weidevogelbescherming @ Liendense Waard

De Liendense Waard heeft een grote aantrekkingskracht op soorten als Kievit, Patrijs, Scholtekster en Tureluur. Helaas kiezen deze soorten er vaak voor om te gaan broeden op de agrarische percelen direct langs de Liendense Waard. Vanwege het intensieve gebruik was het broedsucces op deze percelen de afgelopen jaren erg slecht. Om deze reden is in 2015 gestart met weidevogelbescherming. Tijdens een excursie op zaterdagochtend 15 april 2017, 9:30u – 11:00u, willen wij meer vertellen over de noodzakelijke weidevogelbescherming. Deelnemers kunnen zich aanmelden via jordyhoukes@hotmail.com. Verzamellocatie is de kruising Molendijk – Rijswaard (ter hoogte van Molendijk 21).

Sluitingsdatum kopij volgende Mourik: 1 juni 2017
--

Zaterdag 29 april: Vroege vogels excursie De Hamert

Met zonsopgang De Hamert op! De Hamert is een waanzinnig mooi gebied en tijdens de voorjaarstrek een garantie voor leuke waarnemingen. Vertrek op zaterdag 29 april om 05:00 uur vanaf de McDonalds, Malden (kruising Scheidingsweg/St. Annastraat/Rijksweg in Nijmegen). Opgave via paul.gnodde@hetnet.nl. Geef aan of je een auto meeneemt, zodat we kunnen carpoolen.

Zondag 14 mei: Regionale Big Day

Net als de afgelopen drie jaar zal er op 14 mei een 24-uurs Big Day gehouden worden. Dit is een activiteit voor vogelaars die van een uitdaging houden. Stel een team samen en probeer op zondag 14 mei zoveel mogelijk vogelsoorten te horen en zien in de het werkgebied van de VWG. Het huidige record staat op maar liefst 137 soorten! Meer info & de spelregels worden binnenkort in de agenda op de website gepubliceerd. Aanmelden kan via bramubels@hotmail.com.

Weekend van 26 – 28 mei: Kampeerweekend Lauwersmeer @ Camping Kollumerpomp

Na het succes van het kampeerweekend vorig jaar, gaan wij dit jaar weer naar het Lauwersmeer en natuurlijk ook langs het Dannermeer. Kans op zeldzame steltlopers, Witwangsterns en andere leuke Groningse en Friese specialiteiten. Zorg voor eigen vervoer en kampeerspullen. Geef bij opgave aan of je beschikt over een auto en hoeveel plaatsen er nog beschikbaar zijn, dan kan er gecarpoold worden. Opgave en vragen via paul.gnodde@hetnet.nl.

6 t/m 14 mei Nationale Vogelweek

In de Nationale Vogelweek zijn er extra veel vogelexcursies in ons werkgebied. Van Gierzwaluwen kijken in het centrum van Nijmegen, zangvogels van het Goffertpark, tot vogels ringen op de Wylerberg en Koekoeken zoeken in De Bruuk. Voor de complete lijst van excursies en opgeven als deelnemer: kijk op www.vogelweek.nl